

**T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MODA VE TEKSTİL TASARIMI
ANABİLİM DALI**

KAPİTALİZM VE MODA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Yağmur Horasan Avcı**

**Danışmanı
Prof. Dr. Esin Sarıoğlu**

İstanbul-2015

**T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MODA VE TEKSTİL TASARIMI
ANABİLİM DALI**

KAPİTALİZM VE MODA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Yağmur Horasan Avcı**

**Danışmanı
Prof. Dr. Esin Sarıoğlu**

İstanbul-2015

T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Tekstil ve Moda Tasarım ^{Yüksek Lisans} Anabilim Dalı ~~Doktora Programı~~ öğrencisi
Yağmur Haraslan Avcı tarafından hazırlanan
".....Kapitalizm ve Modalar....." adlı bu çalışma
jürimizce ~~Doktora Tezi~~ olarak kabul edilmiştir.
^{Yüksek Lisans}

Sınav Tarihi : 17.06.2016

(Jüri Üyesinin Ünvanı, Adı, Soyadı ve Kurumu):

İmzası:

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Esin Samıoğlu
Danışman:.....Üniv.....ABD Öğr. Üyesi

Jüri Üyesi: Yrd. Doç. Zehra Döğen
Beykent.....Üniv.....ABD Öğr. Üyesi

Jüri Üyesi: Yrd. Doç. Dr. Şahret Aktepe
.....Üniv.....ABD Öğr. Üyesi

Jüri Üyesi:
.....Üniv.....ABD Öğr. Üyesi

.....

Jüri Üyesi:
.....Üniv.....ABD Öğr. Üyesi

.....

ÖNSÖZ ve TEŞEKKÜR

Araştırmamın her aşamasında desteğini esirgemeyen danışmanım Sayın, Prof. Dr. Esin SARIOĞLU'na çok teşekkür ederim.

Bu çalışmayı yetiştirmemde, emeği geçen ve benden maddi, manevi hiçbir desteği esirgemeyen babam Mustafa HORASAN' a ve annem Müjde HORASAN 'a her zaman yanımda olarak yardımlarını ve desteklerini esirgemedikleri için çok teşekkür ederim.

İSTANBUL,2015

YAĞMUR HORASAN AVCI

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No.
ŞEKİLLER LİSTESİ	II
ÖZET	IV
ABSTRACT	V
1.GİRİŞ	
2. MODA KAVRAMI	2
2.1. Tarihte Giyim	3
2.1.1. Antik Mısır’da Giyim Kuşam.....	4
2.1.2. Antik Yunan’da Giyim Kuşam.....	7
2.1.3. Bizans Dönemi’nde Giyim Kuşam.....	9
2.1.4. Osmanlı Dönemi’nde Giyim Kuşam.....	11
2.1.4.1. Osmanlı Dönemi Kadın Giysileri.....	14
2.2. Göçler.....	18
3. MODANIN YILLARA GÖRE DEĞİŞİMİ	20
3.1. 1920’li Yıllarda Moda.....	20
3.2. 1930’lu Yıllarda Moda.....	26
3.3. 1940’lı Yıllarda Moda.....	33
3.4. 1950’li Yıllarda Moda.....	41
3.5. 1960’lı Yıllarda Moda.....	47
3.6. 1970’li Yıllarda Moda.....	54
3.7. 1980’li Yıllarda Moda.....	59
3.8. 1990’lı Yıllarda Moda.....	65
4. KAPİTALİZM VE MODA	73
4.1. Kapitalizm Nedir?.....	73
4.2.Kapitalizm ve Moda.....	75
4.2.1. Kapitalizm’de Modanın Amacı.....	76
4.3. Sanayi Devrimi ve Moda.....	77
5. SONUÇ	80
6. KAYNAKLAR	83
7. ÖZGEÇMİŞ	85

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa No.

Şekil 1. 1. Antik Mısır'da Kadın.....	5
Şekil 1. 2. Antik Mısır'da keten kumaş örneği.....	6
Şekil 1. 3. Antik Mısır'da kadın kıyafetleri ve aksesuarları.....	6
Şekil 1. 4. Antik Yunan Dönemi Kıyafet Örnekleri.....	8
Şekil 1. 5. Bizans Dönemi Kıyafet Örnekleri.....	9
Şekil 1. 6. Bizans Dönemi Dalmatika Örneği.....	10
Şekil 1. 7. Osmanlı Dönemi 1876-1888 Kadın ve Erkek Kıyafetleri.....	11
Şekil 1. 8. Osmanlı Dönemi İstanbul'da Erkek Kıyafetleri.....	13
Şekil 1. 9. Osmanlı Dönemi İstanbul'da Kadın Kıyafetleri.....	14
Şekil 1. 10. Osmanlı Dönemi Kaftan Örnekleri.....	16
Şekil 1. 11. Osmanlı Dönemi Kaftan Örneği.....	16
Şekil 1. 12. Osmanlı Dönemi Kadın Kıyafet Örnekleri.....	17
Şekil 1. 13. Osmanlı Dönemi Kadın Kıyafet Örnekleri.....	17
Şekil 3. 1. 1920'lerde kadın modası.....	22
Şekil 3. 2. 1920'li Yıllarda Mayo Boyları Uzunlukları Amerika Plajlarında Polislerce Denetleniyordu. Mayo Boyları Uygun Olmayanlar Bazen Zorla Plaj Dışına Çıkarılıyordu.....	22
Şekil 3. 3. 1920'lerde Kadın Kıyafetleri.....	23
Şekil 3. 4. 1920'lerde Savaşın Değiştirdiği Moda ve Sokaklar.....	23
Şekil 3. 5. 1920'lerde İngiliz Erkek Modası ve Fraklar.....	24
Şekil 3. 6. 1920'lerde Erkek Şapka Modası.....	24
Şekil 3.7. 1925 Yılında Türkiye'de Atatürk Tarafından Şapka Devrimi Gerçekleştirilmiştir.....	25
Şekil 3. 8. 1920'li Yıllar ve Dünya'da Şapka Modası.....	25
Şekil 3. 9. 1930'lu Yıllarda Moda.....	27
Şekil 3. 10. 1930'larda Gece Elbiseleri Tayyörlere Dönüştür.....	27
Şekil 3. 11. 1930'larda Erkek Paltoları.....	28
Şekil 3. 12. 1930'larda Kadın Kıyafetleri.....	28
Şekil 3. 13. 1930'larda Plaj Modası.....	29
Şekil 3. 14. 1930'ların En Güzel Mayoları.....	30
Şekil 3. 15. 1930'lu Yıllarda Yaşanan Ekonomik Kriz, Ismarlama Terzi Giysilerin Terk Edilmesiyle Daha Ucuz Bir Çözüm Olan Hazır Giyime Geçişi Sağladı.....	30
Şekil 3. 16. 1936 Şapka Modası.....	31
Şekil 3. 17. 1936 Yaz Ayı Şapka Modası.....	31
Şekil 3. 18. 1937 Kış Modası.....	32
Şekil 3. 19. 1937 Yaz Modası.....	33
Şekil 3. 20. 1940'lı Yıllarda Moda.....	35
Şekil 3. 21. 1940'lı Yıllarda Türkiye'de Moda.....	36

Şekil 3. 22. 1940'larda Kadın	36
Şekil 3. 23. 1940'larda Paris Modası	37
Şekil 3. 24. 1943 Yılında Kadın Şapka Modası	38
Şekil 3. 25. 1943 Yılında Plaj Modası	39
Şekil 3. 26. 1947 Yılı Hostes Kıyafeti Modası	40
Şekil 3. 27. 1947 Mayısında Ankara İsmet Paşa Kız Enstitüsünde yapılan defile zamanının genç kızlarının büyük emek harcayarak meydana getirdikleri eserlerin mükemmeliyeti bakımından, Ankara'nın şık giyinen bayanları için adeta bir sanat ziyareti halinde geçmiştir	40
Şekil 3. 28. 1950'lerde Kadın	42
Şekil 3. 29. 1950'lerde Kadın Kıyafetleri	43
Şekil 3. 30. 1950'lerde Elbise Modelleri	43
Şekil 3. 31. 1950'lerde Erkek Modası	44
Şekil 3. 32. 1950'lerde Gençlik Modası	44
Şekil 3. 33. 1950 Yıllarından Kadın Modası Örnekleri	45
Şekil 3. 34. 1950'lerde Modern Kadınlar	45
Şekil 3. 35. 1952 Yılında Bir Moda Dergisi Sayfası	46
Şekil 3. 36. 1953 Paris'te Kısa Etek Tartışması	47
Şekil 3. 37. 1960'lı Yıllarda Kanada'da Bir Moda Dergisi	48
Şekil 3. 38. 1960'larda Kadın Modası	49
Şekil 3. 39. 1960'larda Sokak Modası	49
Şekil 3. 40. 1960 Yaz Modası	50
Şekil 3. 41. 1960'lar Gençliği	51
Şekil 3. 42. 1966 İlk Mini Etek Defilesi	52
Şekil 3. 43. 1966 Yılı Yaz Modası	53
Şekil 3. 44. 1969 Türkiye'de Uniseks Modası	54
Şekil 3. 45. 1970'lerde Kırsal Kesimden Kent'e Göç	55
Şekil 3. 46. 1970'lerde Avrupa'da Sokak Modası	56
Şekil 3. 47. 1970'lerde Kadın Modası	57
Şekil 3. 48. 1971 Yılında İlk Hızma Modası Ortaya Çıkmıştır	58
Şekil 3. 49. 1980'lerde Kadın Sokak Modası	60
Şekil 3. 50. 1980'ler Avrupa Modası	61
Şekil 3. 51. 1980'lerde Günlük Kıyafetler	61
Şekil 3. 52. 1980'lerin Neon Renkli Taytları	62
Şekil 3. 53. 1980'lerin Pastel Renkli Kıyafetleri	62
Şekil 3. 54. 1980'lerin Moda Tarzı	63
Şekil 3. 55. 1980'lerin Renkli Kadınları	63
Şekil 3. 56. 1986'da Zerrin Özer Paris Modasını Tanıtıyor	64
Şekil 3. 57. 1990'lı Yıllarda Moda	66
Şekil 3. 58. 1990'lar Neon Renkler Modası	67
Şekil 3. 59. Genel Hatlarıyla 90'lar	67
Şekil 3. 60. 1990'ların Rengarenk Ayakkabıları	68
Şekil 3. 61. 1990'ların Sokak Modası	69
Şekil 3. 62. 1990'lar Gençlik ve Desenli Giyim Modası	70
Şekil 3. 63. Yüksel Bel Kot Modası	70
Şekil 3. 64. Kurt Cobain Grunge Modası	71
Şekil 3. 65. 1990'lar Grunge Modası ve Kullanım Şekilleri	72

GENEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı : Yağmur HORASAN AVCI
Anabilim Dalı : Tekstil ve Moda Tasarımı
Programı : Tekstil ve Moda Tasarımı
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Esin SARIOĞLU
Tez Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans – Mart 2015

KAPİTALİZM VE MODA

ÖZET

Bu tez; insanoğlunun örtünmeye başlamasından, ilk çağlara, geçmiş toplum ve medeniyetlerden, 1920-1990 yılları arasındaki moda akımlarına, Fransız İhtilalından Sanayi Devrimine ve oradan I. Dünya Savaşına kadar çeşitli dönemlerde, giyim kuşam ve moda olgusunu içine almaktadır.

Moda kavramı; yaşanan dönemin sosyal, kültürel ve siyasi göstergelerini de tanımlar böylece geçmişin değerleri tanımlanır ve bir sonraki moda karar verilmesi kolaylaşır. Moda; göçler, teknoloji, siyaset, savaşlar, ideolojik düşünceler gibi birçok toplumsal olayla iç içedir. Moda; XVIII. ve XIX. Yüzyıllarında ilk kez telaffuz edilmeye başlanmıştır. XX. Yüzyılda ise moda artık sanayisel üretimiyle toplumlara ulaşmış, yaratıcılığın da etkisiyle moda kavramı artık bilinçlere yerleşmiştir. XXI. Yüzyılda ise seri üretim, iletişimin kuvveti, kitle iletişim araçları ve teknolojiyle beraber moda kavramı hızlı ve etkili biçimde gelişmiştir.

Anahtar Kelimeler: Moda, Sanayi Devrimi, Kapitalizm, Giyim, Giysi

GENERAL KNOWLEDGE

Name andSurname : Yağmur HORASAN AVCİ
Division : Textile and Fashion Designer
Department : Textile and Fashion Designer
ThesisInstruct : Prof. Dr. Esin SARIOĞLU
ThesisTypeandDate : Master – March 2015

CAPITALISM AND FASHION

ABSTRACT

This thesis encompasses apparel and fashion phenomenon. Subject starts from the cover of the human being, the history of societies and civilizations, the fashion trends between the years of 1920 and 1990, the French Revolution, the Industrial Revolution the period varied as from there the First World War.

Fashion concept; defines the periods of social, cultural and political indicators, so th values of the past that defined and makes it easier to decide on the next mode. Fashion; teeming with many social events such ideological considerations, migration, technology, politics, wars. Fashion; began to be pronounced in the century of XVIII and XIX. In the XX. Century fashion been reached to the communities with industrial production, with the impact of creativity, the concept of fashion is now settled in consciousness. In the XXI century, mass production, the strength of the communications, with media and technology, fashion advanced and improved fastly and effectively.

KEYWORDS: Fashion, Industrial Revolution, Capitalism, Clothing, Dress

GİRİŞ

Moda tarihin ilk çağlarından beri tüm toplumlarda, coğrafi koşullara, iklim şartlarına ve göçlere göre şekillenip değişime uğramıştır. Moda; günümüz şartlarında, küreselleşmenin de etkisiyle büyük kitleleri etkileyen ve büyük toplumlara değiştiren önemli bir araçtır.

Aktepe ifadesinde Moda'nın sözlük anlamını şu şekilde belirtmiştir;

“Latince “Modus” yani oluşmayan sınır ya da sınırlanamayan anlamına gelen Moda'nın sözlük anlamı; “değişiklik ihtiyacı veya süslenme özentisiyle toplum yaşamına giren geçici yenilik, belirli bir süre etkin olan toplumsal beğeni, bir şeye karşı gösterilen aşırı düşkünlük, geçici olarak yeniliğe ve toplumsal beğeniye uygunluk, yaygın duruma gelmek ve herkesçe kabul edilmek”(AKTEPE Şöhret, 2012: 55).

Moda kavramı; toplumun her alanını kapsayan sosyal, kültürel, ekonomik alanlarda değişimleri kapsar. Modanın değişiminde, dönemin ihtiyaçları, ideolojileri, inançları, dönemin sanatçıları, modanın o dönemde var olmasını ve yenilenmesi sağlayan başlıca faktörlerdir. Aktepe (2012: 56), “Tarih boyunca, sanattaki dönemler ve akımlar, dönemin giysi ve modasını doğrudan etkilemiştir” şeklinde ifade etmiştir.

Giyim; bir medeniyetin, bir devrin, bir ülkenin ve bunları oluşturan kişilerin özelliklerini belirten büyük bir araçtır. Giyim, bir uygarlığın geçmişten günümüze değişimlerini yansıtır. Her medeniyet, her ülke yaşam biçimini, ideolojik görüşlerini giyimine yansıtmıştır ve bu da onu diğerlerinden farklı kılmıştır. Bir toplumun değer yargılarını giyim kuşamları belirler.

Giysi, kişinin sosyal kimliğini, yaşını, cinsiyetini, düşünce tarzını, duruşunu ve yaşam tarzını belirten bir iletişim aracıdır.

Sanat ve moda kavramının iç içe olmasında ve yakınlaşmasındaki en önemli nokta yaratıcılık ve özgürlükten beslenmeleridir. Ressamları ve modacılar renk, çizgi ve biçim gibi ortak paydalarda birbirleriyle iç içe olmuş ve farklılaşmışlardır. Modanın süreçlerini incelediğimizde; toplumların dönemsel ideolojilerinin hem sanat dallarını hem de modayı aynı paralellerde etkilediğini görürüz. Böylece döneme aynı yankıyla yansır.

Moda temelinde insan, doğa, hayal gücü, yaratıcılık, ifade özgürlüğü ve tarz kavramlarını içinde barındırır ve kişinin kendine has ifadesini sembolize eder.

2. MODA KAVRAMI

Gönül, modanın tanımını şu şekilde yapmıştır:

“Moda (mode), Latince ‘oluşmayan sınır’ anlamındaki ‘modus’tan gelir, Ortaçağ Fransa’sında ‘La Mode’ olarak kullanılmıştır. İngilizce karşılığı ‘fashion’dır ki, adet, usul, biçim, şekil, tarz, üslup, davranış, kibar sınıf hayatı, üst tabaka, yüksek zümre manalarını ihtiva etmektedir”(GÖNÜL Şahin, 2012: 39).

Moda’nın genel hatlarına baktığımızda, gerçekte Fransız İhtilalı’ndan sonra başladığını söyleyebiliriz. Fransız İhtilalı’na kadar kişilerin giyimi belli sosyal sınıflara göre ayrılmaktaydı. Her sınıfın giymesi gerekenler ve giymemesi gerekenler vardı ve bu durum yasalarla belirlenmişti. Alt bir sınıfın üst sınıfı taklit etmesi söz konusu olamazdı.

Fransız İhtilalı’yla gelen karmaşa, devrin aristokratlarını etkilemiştir çünkü devrimin amacı üst sınıfların farklılığını bitirmektir. Göze batmak istemeyen devrin aristokratları, soyluluk göstergesi olan şatafatlı kıyafetlerini ve peruklarını çıkartmışlardır. Üst sınıf insanların kendilerini alt tabakadan ayırmak istemesi ve kendilerine has kıyafet diktirmeleri moda kavramını oluşturur.

Fidan (2011: 100) modanın önemini “Moda asıl önemini II. Dünya Savaşı sonrasında kadın ve erkek giyiminin belirgin özelliği toplumsal farklılığın ortadan kalkmasıyla, 1960’lı yıllarda özgürlüğün ifade biçimi ve gençliğin protest tavrını belirleyen karşı moda hareketleriyle bulur” sözleriyle açıklamıştır. Dünya’daki gelişmelerle birlikte; siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel bağlamlarda toplumlar birbirlerini etkilemeye başlamış, bu da üretimin artmasına ve pazarların genişlemesine yol açmıştır. Hızlı üretim hızlı tüketimi getirmiş böylece popüler kültür kavramını ortaya koymuştur. Popüler kültür ise gitgide gelişen teknoloji ve kitle iletişim araçlarıyla Dünya’da yayılmış ve moda kavramı evrensel bir kavram olmuştur.

Fidan moda döngüsünü şu sözleriyle açıklamıştır:

“Bir modanın ortaya çıkışından yerini yeni bir moda bırakmasına kadar evreler halinde geçen zaman olarak tanımlanan moda döngüsü, bir dönem modalaşmış nesnenin, tasarımının on yıl, yirmi yıl gibi bir süre geçince tekrar sunulmasıdır. Bir dönemler revaçta olan, yani modalaşan nesne ve ya tasarım halkın unutkanlığından yararlanılarak yeniden tüketime dayatılır” (FİDAN Süleyman, 2011: 101)

2.1. Tarihte Giyim

Kazazi, giyim tarihini şu cümlelerle açıklamıştır: “Cinsel uzuvların örtünmesiyle başlayan giyim, insanoğlunun genellikle coğrafi yapı ve insan bedeninin özellikleriyle ilgilidir. Giyinmenin ilk sebebi olarak iklim şartlarını gösterebiliriz. Özellikle soğuk havanın hakim olduğu bölgelerde giyinmenin kaçınılmaz bir zaruret halini almış olabileceği akla gelen ilk ihtimaldir. Yine çöl ikliminin hüküm sürdüğü bölgelerde güneş ışınlarının örtüldüğü, yüzlerine taktıkları peçenin bile bu amaçla toplumlara yerleştiği ihtimali herkesin aklına gelen ilk sebeptir” (KAZAZİ Arlında, 1999: 93).

Çeşitli nedenlerle başlayan giyinme alışkanlığı, kişinin dünya görüşünü, psikolojisini, sosyal seviyesini de etkilemiştir. Bu değişim, insanın giyim kuşamıyla algılanmasını ortaya çıkarmıştır.

İlk insan ve ilk peygamber olan Hz. Âdem’in eşi ve çocuklarının dokudukları kumaşlardan elbiseler yapıp giyindiklerini pek çok din kitabından bilmekteyiz. Tarihi araştırmalar, yapılan kazı çalışmalarından ve çeşitli belgelerden eski çağlarda yaşayan kavimlerin ya da toplulukların giyimleri hakkında bilgi sahibi olunmaktadır. İlerleyen bölümlerde daha ayrıntılı şekilde konuyla ilgili daha detaylı bilgi verilecektir ama kısaca bilgi vermek gerekirse; eski çağlardaki insanların da sosyal kategorilere göre giyim kuşamlarının değiştiğini ve farklılık gösterdiğini söyleyebiliriz.

Amerika’da St. Louis Washington Üniversitesi’nden antropolog Erik Trinkaus, Çin’de Tianyuan Mağarası’nda 42.000 yıllık ayak parmak kemiklerini inceleyerek, Doğu Asya’da insanların yaklaşık 40.000 yıl kadar önce ayakkabı kullanmaya başladıklarını ortaya koymuştur. (<https://insanveevren.wordpress.com>, 2011)

Aynı zamanda Elam’da M.Ö 5000 yıllarına ait olduğunu düşünülen o zamanın modasına uygun olduğu zannedilen kısa kollu bir bluz ve süslü bir eteklik

giymiş bronzdan bir kadın heykeli bulunmuştur. Bu kalıntılar, Elam uygarlığının yün dokumacılığında ileri aşamada olduğunu göstermektedir.

Büken (2005: 63) yün ile ilgili “Mezopotamya’da çok eski çağlardan beri koyun yetiştirildiği için yün de işlenebilmekteydi. M.Ö 6000 yıllarında Babilonya’lıların yünden elbise giydiği, Asurîlerin ve Keldanilerin ilk yün kullanan ülkeler olduğu kabul edilmektedir” açıklamayı yapmıştır.

Atav (2011: 113) ipek kumaşlarıyla ilgili açıklamayı “Antik Asya’nın önemli bir medeniyeti olan Çin ise giyim tarihine ipek kumaşlar ile katkıda bulunmuştur. Belgelere dayalı olarak ipekböceğinin M.Ö. 2000 yıllarında Çin’de yetiştirildiği ve kozalarından ipek elde edildiği bilinmektedir” şeklinde yapmıştır.

2.1.1. Antik Mısır’da Giyim Kuşam

Antik Mısır’da keten kullanıldığı bilinmektedir. Sürekli keten kullanmalarının sebebi ise sürekli yıkanabilmektir. Kadınlar tek parça erkekler iki parça kıyafet kullanılarak çok basit giyinirlerdi. Mısır da dünya giyim kültürüne önemli katkılarda bulunmuş ve keten dokumacılığında ileri seviyeye gelmişlerdir.

Günümüzde teknoloji yardımıyla donatılmış makinelerde üretebilen ince iplikleri Mısırlılar, M.Ö. 2500 tarihlerinde üretmiş ve keten iplikten dokunmuş kumaşları mumyalama işleminde kullanmışlardı. Bu kumaşlardaki ince dokuma Antik Mısır’la ilgilenen bilim adamlarını hayrete düşürmüştür. (<http://gizliilimler.tr.gg>, 2009)

Bu sade kıyafetlerinin aksine ağır makyajlar yapıp gerdanlıklar ve çeşitli takılar takarlardı. Göz makyajı Mısırlı kadınların en belirgin karakteristik özelliğiydi. Antik Mısır’da kadın erkek herkes takı takardı; zengin kişiler altın ve gümüşten yapılmış takılar takarken fakir kişiler bakır ve çiniden yapılmış takılar takarlardı. Aksesuara bu kadar meraklı bir toplum olmaları ilk şapkaya bu uygarlıkta rastlanmasıyla kanıtlanmıştı.

Daha sonraları, peştamal görünümlü giysilerin yerini önden pilili kısa bir etek ve üstüne bol ve pilili gömlek aldı. Antik Mısırlıların giydiği beyaz keten gömlek ve elbiseler toplumdan topluma çeşitlilik ve farklılık göstermişti. Firavunlar ve rahiplerin yüksek kalite kumaş kullanmaları bazı kesimlerin de altından materyaller takması bunun bir kanıtıydı. İşçiler keten peştamallarının üstüne hasır gibi örülmüş bir deri sararlardı, askerler ise peştamallarının arkasına kare şeklinde deri bir yama

koyarlardı. Varlıklı ve asil Mısır'lılar elbiselerini boncuklu ve desenli yaptırarak farklı olduklarını belirgin bir şekilde ortaya koyuyorlardı.

Şekil 1. 1. Antik Mısır'da Kadın.

Web:http://gizlilikler.tr.gg/Eski-M%26%23305%3Bs%26%23305%3Br-h-da-Giyim_Ku%26%23351%3Bam.htm

Şekil 1. 2. Antik Mısır'da keten kumaş örneği.

Web: <http://donemkostumu.blog.com/tarihsel-degisim-ve-kostum/>

Şekil 1. 3. Antik Mısır'da kadın kıyafetleri ve aksesuarları.

Web: <http://www.haydipaylas.net/medeniyetler-tarihi/25642-eski-misirda-kadin.html>

2.1.2. Antik Yunan'da Giyim Kuşam

Antik Yunan'da kadınlar ve erkekler bol giysiler giyerlerdi. Tunikler renkli ve desenli ve çoğu zaman kemerle bağlanırdı. Soğuk havalarda şapka ve pelerin takarlar, sıcak havalarda ise tüm bedeni kaplayan ince kumaştan elbiseler ve altına deri sandaletler giyerlerdi.

Antik Yunan kadınları giysilerinin üzerlerine mücevher takarlardı ve saçlarını yüzyıllarca modası geçmeyen bir gelenek olan topuzu yaparlardı. Saçlarına topuz yapmak Yunan kadınlarının en büyük şıklık ve şaşaa göstergesiydi. Kadınlar güzel kokulu kozmetik ürünleri kullanır, tırnaklarını boyarlardı. Ayrıca tenlerine pudra sürüp beyaz bir görüntü vererek bir Yunan geleneğini gerçekleştirirlerdi. Erkekler ise hep uzun saçlı olmuşlar ve Büyük İskender'in tıraş olma modasına kadar tüm erkekler sakallı olmuşlardı.

Şekil 1.4. Antik Yunan Dönemi'nde erkek kıyafetleri.
Web: <http://donemkostumu.blog.com/tarihsel-degisim-ve-kostum/>

Şekil 1. 4. Antik Yunan Dönemi Kıyafet Örnekleri.
Web: <http://donemkostumu.blog.com/tarihsel-degisim-ve-kostum/>

2.1.3. Bizans Dönemi'nde Giyim Kuşam

Bizans kültürü doğu ve batının senteziydi. Bizans Dönemi'nin ilk zamanlarında tamamen Roma gelenekleri sürdürülürken IV. Yüzyılda Roma İmparatorluğu'nun sona ermesiyle Bizans'ta da kıyafet değişikliği gerçekleşmişti. Bizans İmparatorluğu'nda giysiler açısından belirleyici özellikler sosyal ve ekonomik durum, yaş, cinsiyet ve meslekti. Kıyafetler iki grupta incelenir; aristokratlar, yöneticiler ve üst düzey memurlar, diğer grup ise yoksul kişiler, askerler, çiftçiler, hizmetçiler ve keşişlerdi.

Şekil 1. 5. Bizans Dönemi Kıyafet Örnekleri.

Web: <http://donemkostumu.blog.com/tarihsel-degisim-ve-kostum/>

Tunik adıyla bilinen giysi, Bizans'ta giyimın en temel giysisi olarak bilinir. İkinci gruptaki insanların günlük kıyafeti aynı zamanda birinci gruba mensup insanlar için içlik olarak kullanılan kıyafettir. Bu tunik düz bir şekilde omuzdan dize kadar rahat bir biçimde kullanılırdı. Kişiler kimi zaman belden kuşak ile sabitleyerek de kullanırlardı. Tunığın kolları mevsim değişikliklerine göre uzun ya da kısa olabilmekteydi. Koptik tunik ise ikinci grup insanların en çok kullandığı tunik tipiydi. Bu tür tunikler dikdörtgen şeklinde, omuzlardan iğnelenerek bel kısmında sabitlenerek kullanılırdı.

Dalmatika diye adlandırılan üst sınıflar tarafından ve özel törenlerde giyilen bir çeşit cüppe olan kıyafet X. ve XIII. Yüzyıllar arasında Bizans'ın en çok bilinen giysisi olma özelliğine sahipti. Dalmatikalar bir tunik veya gömleğin üzerine giyilir ve kemerle kullanılırdı. Uzun sıkı giysi kolları ve dize kadar inen bir kesimi vardı.

Bu giysiler genelde kalın kumaştan olup üstüne inciler ve değerli taşlardan işlemler yapılırdı. Bu yüzden alt sınıfa mensup kişilerin giymesi için oldukça pahalı bir kıyafetti. Dalmatikaların ipek dokumaları da vardı fakat sadece aristokrat insanlar satın alabiliyordu.

Şekil 1. 6. Bizans Dönemi Dalmatika Örneği.

Web: <http://donemkostumu.blog.com/tarihsel-degisim-ve-kostum/>

Doğu Roma'nın kurulduğu günden itibaren en çok kullanılan kıyafeti pantolondur. XII. Yüzyılın ilk yarısında erkeksi görünümü kaybettiren dar uzun çoraplar giymeye başlanmıştır. XII. Yüzyılın sonlarına doğru çoraplar üst sınıflar arasında da kullanılmaya başlanmıştır ve bu çoraplar çeşitli renklerde olabiliyordu. Ayakkabı ise Bizans İmparatorluğu'nda çok ender görülürdü, genelde sandalet giyilirdi. Kırmızı sandalet ise İmparator işaretiydi ve bunu giymek kesinlikle yasaktı.

2.1.4. Osmanlı Dönemi'nde Giyim Kuşam

Osmanlı imparatorluğu yüzyıllar boyunca tarihi, askeri, modası, giyim kuşamı gibi daha birçok kültürel zenginliğiyle tüm medeniyetleri etkilemiş ve günümüzde hala etkilemeye devam etmektedir. Hasarlı ve diğ., (2010: 1) Osmanlı giyim kültürünü “Osmanlı giyim kuşamın temelleri iki bin yıldan eskiye, Orta Asya giyim kültürüne uzanmaktaydı. Yaklaşık altı yüzyıl, Osmanlı kıyafetleri, kesim özellikleri açısından benzer şekilde devam etmiş, 19. Yüzyıldan itibaren köklü değişikliğe uğramıştı” şeklinde açıklamışlardır.

Şekil 1. 7. Osmanlı Dönemi 1876-1888 Kadın ve Erkek Kıyafetleri.

Web: <http://donemkostumu.blog.com/tarihsel-degisim-ve-kostum/>

Osmanlı, Batılılaşma sürecine girmeden önce, kimi zaman kıyafet yasakları konusunda fermanlar yayınlamış ve bu fermanlarda Müslümanların ve

gayrimüslimlerin kıyafetlerinin aynı olmaması hatta birbirine benzememesi özellikle belirtilmişti. Bunun yanında halk; dine ve ahlaka uygun giysiler giymesi konusunda ve israf olacak her türlü fazla giyimden ve moda tarzlarından vazgeçmesi konusunda şiddetle uyarılmıştı.

Kadın giyimindeki değişiklik Tanzimat Fermanı ile başlayıp II. Meşrutiyet'ten sonrada hızlı bir şekilde gelişmişti. Avrupa modasına uygun giyim kuşamın dine uygun olmaması uzun süre eleştirilmiş olsa da ekonomisi çökmüş bir devlette kadınlar sosyal hayatta yer almazsa o devlet gelişemez. Bu gelişme de ferace ya da çarşafı olmaz düşüncesiyle Fransız modası tüm toplum tabakalarında hızlı yayılmıştı.

II. Abdülhamid döneminde, kıyafet meselesi önemli bir konuydu. O dönemde moda; Mehasin, Kadınlar Dünyası, Hanımlara Mahsus Gazete adındaki kadın dergileri üzerinden şekillenmişti. (dunyabizim.com, 2013)

Kadınların Avrupa modasına ayak uydurmak için kendilerine komik duruma sokmaları önemli bir tartışmadır bu dergilerde modanın ne olduğu tartışması oldukça tartışılan bir konuydu. Bu dergi ve gazeteler; Osmanlı tarzının terk edilmesi ve daha çok hareket serbestliği sağlayan kıyafetler giyilmesine öncülük etmişlerdi. (dunyabizim.com, 2013)

Osmanlı döneminde, saraya getirilen yerli ve yabancı modacılar ve sanatçılar, kültürler ve toplumlar arasında köprü görevi görmekteydi.

Osmanlı sarayının giyim tarzı ve modası günümüzde hala etkisini göstermektedir ve geçmişten günümüze kadar uzanan dünya modasına ışık tutar. Osmanlı sarayında giyilen kadın giysileri birçok modacıya ilham kaynağı olmuştur.

Şekil 1. 8. Osmanlı Dönemi İstanbul'da Erkek Kıyafetleri.

Web: <http://www.delinetciler.org/turk-tarihi/117480-osmanli-doneminde-giyilen-kiyafetler.html>

Şekil 1. 9. Osmanlı Dönemi İstanbul'da Kadın Kıyafetleri.

Web: <http://www.delinetciler.org/turk-tarihi/117480-osmanli-doneminde-giyilen-kiyafetler.html>

2.1.4.1. Osmanlı Dönemi'nde Kadın Giysileri

Osmanlı dönemi kadınları XVI. Yüzyıl'dan itibaren sokakta ferace, peçe ve yaşmak giymişlerdi. Ferace; kışın yünlü yazları da ipek kumaştan yapılan, bedeni rahat ettiren, kolları bol, yere kadar inen bir giysi çeşidiydi. Yüzyıllar boyunca feracelerin biçimlerinde ve boyutlarında değişimler meydana gelmiştir. XIX. Yüzyılda feracelerin renklerinde ayırım yapılmıştır; gayrimüslimler açık renklerde ferace giyerken, Müslüman kadınlar kırmızı, yeşil ve mavi renklerde ferace giymişlerdi.

Hasarlı ve diğ., (2010: 2) saray giysilerini şu şekilde anlatmışlardır: “Saray giysilerinin ihtişamı Osmanlı'nın zenginliğini, kudretini yansıtmaktaydı. Bütün zamanını haremde geçiren ve hiyerarşik düzen içinde yaşamak zorunda kalan saray kadınlarının giysileri, halkın giysisinden daha düzenliydi. Sarayda giyim kuşama son

derece önem verilir, özel olarak dokunmuş kaliteli kumaşlardan dikilmiş giysiler giyilirdi. Saray kadınlarının kalite arayışları dokumacılığın da gelişmesini de önemli ölçüde etkilemişti).

Osmanlı Sarayında yaşayan kadınlar giyim ve kuşamlarına çok önem verir ve kaliteli kumaşlardan dikilmiş şaşalı kaftanlar giyerlerdi. XV. yüzyılda sarayda ve İstanbul'da insanlar pahalı ve şaşalı, Anadolu'da ve Rumeli da halk sade kıyafetler tercih ediyordu. Kadının ve erkeğin de bol kesimli uzun ve her yeri örtecek giysiler giymesi Osmanlı giyim tarzının en önemli özelliğiydi. XVI. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu, her alanda olduğu gibi giyim ve moda konusunda en üst düzeye gelmişti. XVII. Yüzyılda giyim modası ekonomik durumla paralel olarak gitmişti. XVIII. Yüzyılda yaşanan değişim süreci Osmanlıyı da etkilemiş ve giyim kuşam sosyal yaşamda değişmişti. Yine bu yüzyılda yaşanan Lale devrinde değişen sosyal yaşam kadınların giyim kuşam, süslenme ve moda anlayışını da derinden etkilemişti.

Hasarlı ve diğ., (2010: 2) “XIX. yüzyılda Meşrutiyet'in ilanı ile Osmanlı'da Avrupa modasının etkisi görülmeye başlandı” şeklinde belirtmişlerdir. Bu yüzyılda şalvar gibi geleneksel giyim tarzı bırakılmış, özellikle Paris modasının etkili olduğu kıyafetler tercih edilmişti. Geleneksel kıyafetlerin yerini; vücuda oturan korseli elbiseler, uzun ve kabarık kollu bluzlar ve uzun fırfırlı etekler almıştı. Bu elbiseleri, yelpaze, şemsiye ve ya ipek eldiven gibi aksesuarlarla tamamlamışlardı. Ayrıca, Osmanlı kadınlarının çok önem verdiği gelinliklerde de Avrupa Modası hakim olmuştu. Pahalı ve kaliteli kumaşlara işlenmiş, pembe, açık krem ve mavi gibi ipek kumaşlardan kuyruklu gelinlikler dönem kadınları için tasarlanmıştı. – İki parçalı ve uzun kuyruklu olarak yapılmaya başlanan gelinlikler, sırma ve sim yanında dantel, inci ve pullar ile işlenmişti, ayrıca bu dönemde içi kürklü gelinlik kaftanları gelinlikler ile takım oluşturmaktaydı. (<http://donemkostumu.blog.com>, 2010)

Hasarlı ve diğ., (2010: 1) “1867'de Sultan Abdülaziz'in Avrupa seyahati dönüşünden sonra batı modasının etkisi hissedilmeye başlandı” açıklamasını yapmışlardır. Şehirlerde kadınlar; uzun bindallılar yerine uzun etek ve ceketi tercih etmişlerdi. Giyim kuşamdaki batılılaşma kıyafetlerin uyumlu olmasından ve kombine uygun kumaşlı ayakkabıdan deri ayakkabı ve çanta kullanımına dek yansımıştı.

Osmanlı'da kadınlar, her türlü giysi çeşidini bir arada kullanmalarına rağmen bütün olarak bakıldığında hepsi birer uyum içindedir. XIX. Yüzyılda, iş hayatına atılan kadınlar kıyafetlerinde rahatlığı ve sadeliği seçmişlerdi. Zengin kesim kadınlar iç çamaşırlarını ipek gömlekten seçmişlerdir. Aynı zamanda bellerine taktıkları

kemerler zenginliğin göstergesiydi; bu kemerler kimi zaman elmas zümrüt gibi değerli taşlarla süslenmekteydi.

Şekil 1. 10. Osmanlı Dönemi Kaftan Örnekleri.

Web: <http://www.womenist.net/tr/p-3036/son-osmanli-kadinlarinin-kiyafetleri.html>

Şekil 1. 11. Osmanlı Dönemi Kaftan Örneği.

Web: <http://blog.derimarket.net/osmanli-kadin-kiyafetleri/>

Şekil 1. 12. Osmanlı Dönemi Kadın Kıyafet Örnekleri.
Web: <http://www.sohbetiyaran.com/>

Resim 2: XVIII. yy. Osmanlı Sarayı Kadın Giysi Örnekleri (Levni, 17. yüzyıl sonları -1732, Edirne)

Şekil 1. 13. Osmanlı Dönemi Kadın Kıyafet Örnekleri.
Web: <http://www.sohbetiyaran.com/>

2.2. Göçler

Eski çağlarda, giyim kuşamdaki değişiklikler savaşlar, doğal afetler ya da salgınlar sebebiyle yaşanan göçlerle gerçekleşirdi. Kavimler Göçü ve Haçlı Seferleri gibi büyük akınlarla birlikte giyimdeki etkileşim ve değişim gerçekleşirdi.

Dünya tarihini etkileyen beş farklı göç vardır; yeni Dünya göçleri, mübadele göçleri, işçi göçleri, doğal afetlerin neden olduğu göçler ve kavimler göçüdür.

Türklerin binlerce yıl boyunca hareket halinde, ana yurtlarından yola çıkarak Dünya'nın çeşitli bölgelerine göç etmeleri çok büyük bir tarihi oluşumdur. Türklerin bu kadar göç etmelerinin en büyük sebebi kuraklık ve yurt topraklarının verimsizleşmesiydi. Nüfus yoğunluğu, hayvanlar için otlak darlığı ekonomik sıkıntılara neden olmuştu. Bu sebepten dolayı; hayvanların beslenme ihtiyacı, temel ihtiyaç olan gıda ve giyim eşyalarının karşılanması için iklimi elverişli zengin topraklara göç etmek zorunluydu.

I.yüzyılın sonlarına doğru gerçekleşen Kavimler göçü tarihteki en büyük kitlesel göç hareketlerinden biridir. Bir başka deyişle; Kavimler Göçü nüfus artmasıyla birlikte Batı Hunlarının Batı Avrupa'ya göç etmesidir. Birçok kavimin bir araya gelmesiyle birbirlerinden etkilenip giyim kuşamda önemli değişimler ve gelişmeler olmuştu. Bu yaşanan değişimler nesilden nesile aktarılıp değişmişti.

Ortaçağ'da İpek yolu adında ticari bir yol oluşması; Doğu ve Batı arasında kültürel bir alışveriş olmasına neden olmuştu. Bu da Doğu Batı arasındaki giyim kuşam kültürünü de etkilemişti. Selçuklular ve Osmanlılar güçlü birer devlet olarak kültürleri ve giyim kuşamlarıyla diğer kültür ve toplumları etkilemişlerdi.

Ateşok açıklamasını şu şekilde ifade etmiştir:

“Selçuklular, kendilerinden önce de Anadolu'da var olan dokumacılık sanatını daha da geliştirmişlerdi. Osmanlılar, Beylik Dönemi'nde, Selçuklulardan devraldıkları ileri düzeyde bir dokumacılık bilgisine sahipti. Devletin zamanla zenginleşmesi, her alanda olduğu gibi kumaş sanatına da yansımıştı. 15. yüzyılda Bursa'da dokumacılığın büyük ilerleme kaybederek 14. yüzyılda üretilmiş dokumalarda kıyaslanmayacak derecede kaliteli kumaş ve kadife üretildiği bildirilmektedir. Bugün Türk kumaş ve kadifesi olarak ün kazanmış olan ve dünya müzelerinde önemli yer tutan kumaşların 16. yüzyıl Osmanlı dokumacılığının eseri olduğu belirtilirken, Türk dokumacılığının 15. yüzyılda olgunlaşarak en yüksek mertebesine 16. yüzyılda ulaştığı ve gerçekten bu yüzyılda zarif renk ve desenlerle ince zevkli eserlerin yaratıldığı ifade edilmektedir”(ATEŞOK Ebru, 2005:9).

16.yüzyılda Amerika'yı keşfetmiş güçlü bir imparatorluk olan İspanya şaşalı giyim kuşamıyla beğenilen ve özenilen bir medeniyet olmuştu. Bu dönemde kadınlar

kabarık kollar ve dik yakalar, erkekler ise dar yelekler altına balon şeklini alan pantolonlar giymişlerdi. 17. Yüzyılda Venedik'te üretilen dantel ve kurdeleler kadın ve erkek kıyafetlerinde süslü bir şekilde kullanılmıştır bu da o dönemde gösterişli bir modanın hâkim olmasına neden olmuştu. 18.yüzyılda ise günümüzün moda temelleri atılır ve Paris dünya modasının başkenti haline gelir. Lüks ve moda bu dönemde anahtar kelimelerdir öyle ki giyim, moda ve lüks her konuda en üst noktada yaşanmıştı. Bu şaşalı moda Fransız İhtilalı'na kadar devam etmiştir. Bu büyük devrim, dönemin moda kavramını etkiler ve ihtilaldan önceki abartılı giyim kuşam ortadan kalkar. Bu şatafatlı giyim anlayışının yerini sade bir giyim tarzı alır.

3. MODANIN YILLARA GÖRE DEĞİŞİMİ

3.1. 1920'li Yıllarda Moda

Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra Türkiye'de giyim tarzında yeni bir dönem başlamıştır. Tanzimat ile başlayan Meşrutiyet ile gitgide artan Batıcılık akımının etkisiyle; özellikle İstanbul'da pantolon ve gömlek modası başladı. Türk erkekleri bu modaya şapka giyerek katılırken, kadınlarda ise sadece Batı eğitimi almış kesim batılı modasına ayak uydurabiliyordu.

25 Kasım 1925'de “Şapka İhdası Hakkında Kanun” yürürlüğe sokulmasıyla, Batı'ya yönelik yeni ve girişimci bir toplum yaratmak isteyen yönetim en önemli adımlarından birini giysi modasıyla atmış bulunuyordu.

Aynı zamanlarda Batı dünyası da giyim kuşam konusunda büyük bir devrim yaşamaktaydı. I. Dünya savaşı bitmiş ve halk ağır savaş yıllarının etkilerini yaşıyordu. Daha sonra Kapitalizm'in gündeme gelmesiyle şehirleşme ve zenginlik artmıştı. Bu durum para, hızlı değişim ve hızlı üretimi de beraberinde getirdi. Bu yenilikler özgürlük getirmesiyle beraber kişilerin giyimine de yansımıştı.

Batı'da ise dönemin olayları ile birlikte kadın görünümü belirgin bir değişim geçirmeye başladı. Dolgun saç şekillerinin yerini kısa saçlar, uzun eteklerin yerini diz hizasındaki etekler aldı. Bu yeni dönem kadınlar daha eğitilmiş, daha donanımlı, toplumda bir uğraşı ya da işi olan, çekinmeden flört edebilen ve spor yapan kişilerdi.

1920'li yıllardaki en önemli olaylardan biri de adını 1925 yılında yapılan Uluslar arası Modern Endüstriyel ve Dekoratif sanatlar sergisinden alan Art Deco sanatı olmuştur. Bu akım el emeğinin aksine sanayiye dayanmaktaydı. Bu akımda boncuklar, zikzaklar, geometrik motifler kullanılarak iç dekorasyondan moda kadar birçok alanı etkilemiştir.

Batı'da 1920'li yılların en önemli ismi şüphesiz “Coco Chanel” idi. Basit siyah elbise gibi birçok yeniliklerle moda dünyasında önemli katkılar sağlayan bu

modacı kadınların özgür hareket edebilmeleri için onlara kullanışlı elbiseler tasarlamıştı.

Savaştan sonra teknolojiye ilerleme kaydedildiği gibi dokuma sektöründe de yeni teknikler bulunmuştu. Hızlanan sosyal yaşama yönelik farklı kumaşlar ve farklı dokumalar ortaya çıkmıştı. Daha önceleri kullanılan, sert gömlek yakalarının yerine açık ve yumuşak gömlekler üretildi. Örgü modasının gündeme gelmesiyle; yelekler kazaklar ceketlerin içine ya da tek başlarına giyilmeye başladılar.

O yıllarda Avrupa ve Amerika'da erkek modasında İngiliz erkeklerinin giyim tarzı ön plandaydı. İngilizler özel okulları, spor tesisleri ve aristokrat tarzlarıyla etkinlerdi.

Türkiye'de ise kadın modası erkek modasından daha hızlı olmuştur. 1925'ten sonra kadınlar giysilerinde örtüden kurtulmanın yanı sıra Avrupalı kadınların giyim modasını yakından takip etmişlerdi.

Ormanlar konuyu şu şekilde açıklamıştır:

“1927’de Kız Sanat Enstitüleri kurulmuş, açılan çeşitli biçki dikiş kursları ile Kız Sanat Enstitüleri Cumhuriyet kadınının yetişmesinde önemli bir görev üstlenmişlerdi. Enstitülerde yetişen kızlar hazır giyimin yaygın olmadığı bu dönemde kıyafet dikmeyi öğreniyorlar, diktikleri kıyafetleri giyerek defilelerini yaparak batılı giyim tarzının yaygınlaşmasına aracılık ediyorlardı. Öğrencilerin bir bölümü devlet burslarıyla Avrupa’ya öğrenim görmeye gönderiliyor, daha sonra okullarına dönerek, öğrendikleri en son Paris ve Londra modalarını atölyelerde uyguluyorlardı. Bu okullar, buldukları kentlerin moda merkezi durumundaydı”.(ORMANLAR Çağla, 1999: 48).

Kadınlar artık fiziksel görünüm için rahatlıkları için giyinmeye başlamışlardı. Bunu da hatlarını belli etmeyen düz elbiseler ya da erkek gibi giyinerek başarmışlardı. Ve yine kıyafetlerine başlarına taktıkları çan şapkalarla tamamlıyorlardı.

Şekil 3. 1. 1920'lerde kadın modası.

Web: <https://modakanali.wordpress.com/2011/11/10/1920li-yillar-modasi-ve-flapper-kizlari/>

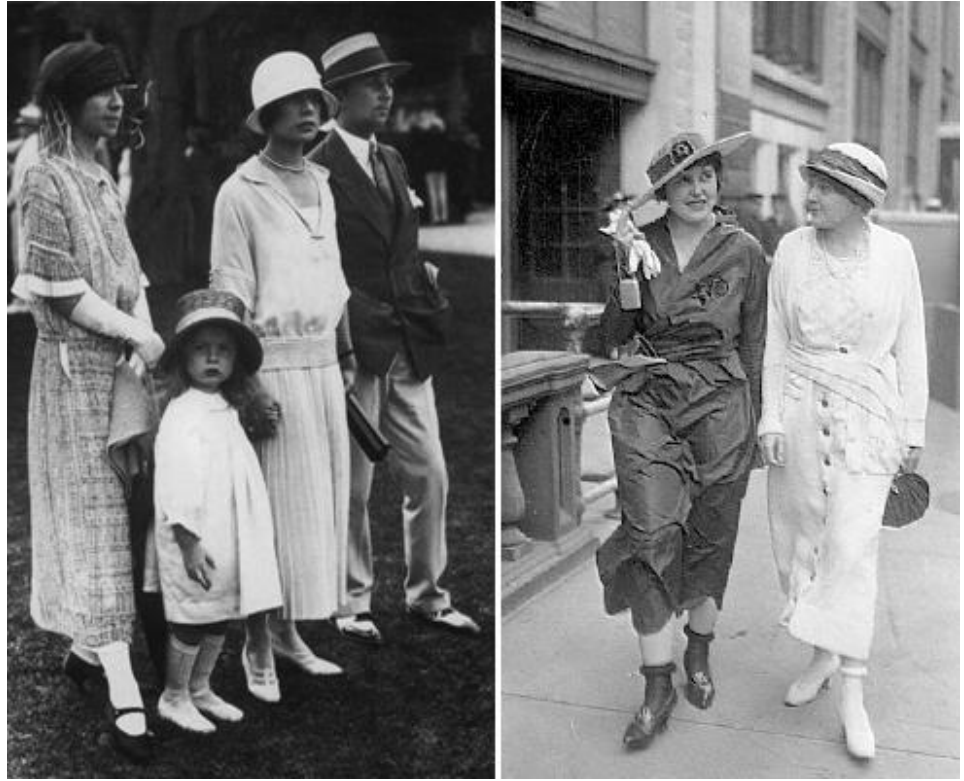

Şekil 3. 2. 1920'li Yıllarda Mayo Boyları Uzunlukları Amerika Plajlarında Polislerce Denetleniyordu. Mayo Boyları Uygun Olmayanlar Bazen Zorla Plaj Dışına Çıkarılıyordu.

Web: <http://www.zamantika.com/1920ler/mayo-boylarina-dikkat/>

Şekil 3. 3. 1920'lerde Kadın Kıyafetleri.
Web: <http://www.zamantika.com/>

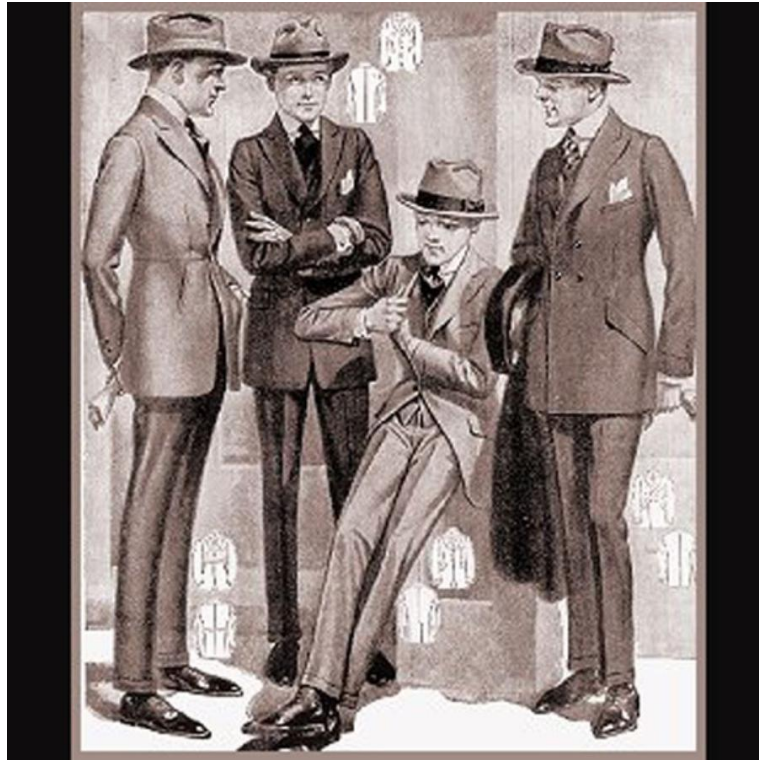

Şekil 3. 4. 1920'lerde Savaşın Değiştirdiği Moda ve Sokaklar.
Web: <http://www.mimarizm.com/Diger/YaziciyaGonder.aspx?Type=Makale&ID=1030>

Şekil 3. 5. 1920'lerde İngiliz Erkek Modası ve Fraklar.

Web: <http://www.zamantika.com/>

Şekil 3. 6. 1920'lerde Erkek Şapka Modası.

Web: <http://www.zamantika.com/>

Şekil 3. 7. 1925 Yılında Türkiye’de Atatürk Tarafından Şapka Devrimi Gerçekleştirilmiştir.
Web: <http://www.zamantika.com/>

Şekil 3. 8. 1920’li Yıllar ve Dünya’da Şapka Modası.
Web: <http://miadelarue.blogspot.com.tr/2014/02/hat-couture.html>

3.2. 1930'lu Yıllarda Moda

1930'lu yıllarda Batı'da olduğu gibi Türkiye'de de ekonomik kriz vardı bu yüzden giyimde sadelik söz konusuydu. Buna rağmen tüketim artmakta ve yabancı ürünlere talep git gide artmıştı. Bu ülke için olumsuzluk oluşturduğundan, ülkede yerli malı kullanılsın diye kampanyalar başlatılmıştı.

Ormanlar (1999: 51) şu şekilde "1933'de kurulan Sümerbank ile giyim kuşam ve dokuma sanayi devlet tarafından korumaya alındı, gelişmesi hedeflendi. Yine aynı yıl, ürünleri pazarlamak üzere "Yerli Mallar Pazarı" kurularak halk bu pazarlardan alışveriş etmeye özendirildi" ifade etmiştir. Bu yıllarda ekonomik nedenlerden dolayı, kişiler modada demokrasileşmeye zorlanmıştı. Kıyafetlerin terzilere diktirilmesinden ziyade daha ucuz bir yöntem olan hazır giyime yönelenilmişti.

Bu dönemin kadınları daha kadınsı giyinmeyi, erkekler ise atletik ve erkeksi görünmeyi tercih etmişlerdi.

Dönemin yeni elbiselerinde sırt dekoltesini, omuz, kalça ve göğüslerin ön plana çıkması söz konusudur.

Ormanlar konuyu şu şekilde açıklamıştır:

"Uzun saçlı olmayı engelleyen çan şapkaların modası geçmeye yüz tutmuş, saçlar uzamaya bırakılmıştı. Uzun boylu görünmek önemliydi ve tüm terzilik hileleri kadını da erkeği de uzun boylu göstermek üzere seferber edilmişti. Geometrik hatlarda tasarlanan giysilerin omuzları kare ve yüksek gözüksün diye vatkalarla, kruvaze ceketlerin göğüsleri telalarla desteklendi, pantolonlar pilili ve duble paçalı oldular. Çizgili kumaştan pantolon ve pantolon ceket takımlar giymek çok moda olmuştu".(ORMANLAR Çağla, 1999: 53).

Batı'da ise 1929 yılında borsanın çökmesiyle endüstrileşen dünyada büyük bir kargaşa yaşanmıştı. Bununla beraber 1920'lerin eğlenceli ve kaygısız yaşam tarzı bir kenara bırakılmış daha sade ve muhafazakâr bir döneme girilmişti. 1920'lerin oğlansı ve sportif görünümünün yerini zarif ve şık dişilik almıştı. Bu dönemde radyo ve gramofon her kesimden insanın evine girmiş ve renkli fotoğrafların çıkmasıyla beraber moda dergilerinde çizimler yerini fotoğraflara bırakmıştı.

1936 yılında insanlar deniz kıyısında tatil yapmaya başladılar bu da modacıların kollarını sıvayıp spor giyim tarzı diye adlandırdığımız stili yaratmasına neden oldu. Dünya'daki büyük mağazalar kadınlara hitap eden yazlık giysiler

satmaya başladılar böylece denizci pantolonları, elbiseler, tulumlar ve keten takımlar yaz modasının vazgeçilmezleri haline geldi.

1930'larda örme giyim modası ön plana çıktı ve yeni teknikler üreticilerin ve evde örgü ören kadınların stilleriyle moda yeni bir kimlik kazandırıldı.

Şekil 3. 9. 1930'lu Yıllarda Moda.

Web: <http://www.zamantika.com/1930lar>

Şekil 3. 10. 1930'larda Gece Elbiseleri Tayyörlere Dönüşmüştür.

Web: <http://efegeozden.blogspot.com.tr/2011/06/dunden-bu-gune-moda-20s-30s-no1.html>

Şekil 3. 11. 1930'larda Erkek Paltoları.
Web: <http://www.zamantika.com/1930lar>

Şekil 3. 12. 1930'larda Kadın Kıyafetleri.
Web: <http://the-high-heels.blogspot.com.tr/2013/04/1930-lar-turk-kadini-ve-moda.html>

Şekil 3. 13. 1930'larda Plaj Modası.
Web: <http://www.zamantika.com/1930lar>

Şekil 3. 14. 1930'ların En Güzel Mayoları.

Web: <http://www.zamantika.com/1930lar/1935-yilinin-en-guzel-mayolari/2/>

Şekil 3. 15. 1930'lu Yıllarda Yaşanan Ekonomik Kriz, İsmarlama Terzi Giysilerin Terk Edilmesiyle Daha Ucuz Bir Çözüm Olan Hazır Giyime Geçişi Sağladı.

Web: <http://galeriebru.blogspot.com.tr/2010/10/cumhuriyetten-gunumuze-moda-seruvenimiz.html>

Şekil 3. 16. 1936 Şapka Modası.

Web: <http://www.zamantika.com/1930lar/1936-sapka-modasi/4/>

Şekil 3. 17. 1936 Yaz Ayı Şapka Modası.

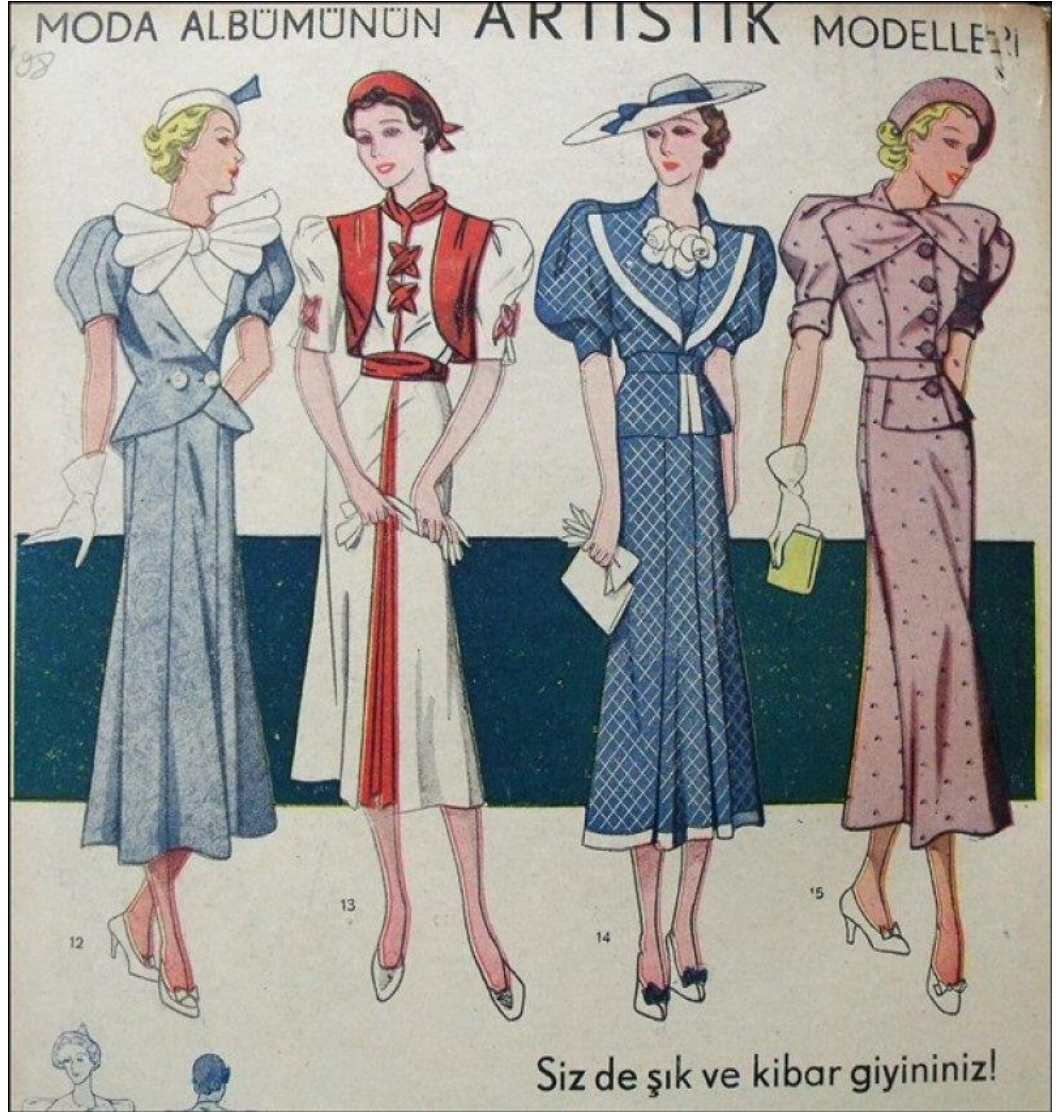
Web: <http://www.zamantika.com/1930lar/istanbul-da-yaz-modasi-1936/2/>

1937 KIŞ MANTOLARI

Sağda omuzları ve kolları kürkle tezyin edilmiş (Rema) yünlü kumaştan güzel bir takım. Koyu bordo renginde olan bu paltonun robu şarap renginde olup kemeri ve yakasındaki fiyongosu yeşildir. Solda görülen mantoların birincisi pas rengi yünlüden olup yakasını bir Rönar arjante süslemektedir. Önden tek düğme ile kapanmaktadır. Diğeri çikolata rengi (Novi) yünlüsünden yapılmış yaka ve kollarında siyah pulen vardır. Bu mantonun arkası diğerininki olduğu gibi dikişsizdir.

Şekil 3. 18. 1937 Kış Modası.
Web: <http://www.zamantika.com/1930lar>

Şekil 3. 19. 1937 Yaz Modası.

Web: <http://www.zamantika.com/1930lar/1937-yazinda-moda/>

3.3. 1940'lı Yıllarda Moda

1940'lı yıllarda II. Dünya Savaşı'ndan dolayı Avrupa'da, Amerika'da ve Türkiye'de darlık, yokluk ve zorluk çekiliyordu. Bu dönemde her türlü israftan kaçınılması için kampanyalar başlatılmış, giyim kuşam tamamen müsriflik olarak görülüyordu. Amerika ve Avrupa'da bu durum yasalarla belirlenmişti çünkü giyim sanayisi savaşın olumsuz etkilerinden şiddetli bir biçimde etkilenmişlerdi.

Ormanlar 40'lı yıllardaki olayları şu sözleriyle açıklamıştır:

“İngiliz ve Amerikan hükümetleri, savaşın yarattığı kıtlık ve yoklukların meydan okuyuşu altında en az kumaş, malzeme ve çalışma gücü gerektirecek sade ve gösterişsiz giysilerin arayışına girmiş; modacılar göreve çağrılarak bir dizi kadın

ve erkek giysi prototipi tasarımları istenmişti. Bu çalışmanın sonucunda çıkan giysilerin dönemin moda silüetini oluşturuyordu. Köşegen vatalı omuzlar, kalçaya ve bele hafifçe oturan düz kesimli ceket ve mantolar askeri üniformaların havasını taşıyordu. Ekonomik güçlükleri giyimde abartılı, gereksiz, sıra dışı tüm detayları bir tarafa iterek, moda ve askeri bir çehre getirmiş, ağırbaşlı ve ciddi bir görünüme büründürmüştü. Halk, kampanyalar aracılığıyla eskileri elden geçirmeye ve yeniden kullanmaya çağılmaktaydı”.(ORMANLAR Çağla, 1999: 56).

Bu dönemin kadınları, ailelerinin terzisi konumundaydılar. Evlerinde her türlü yama, dikiş yeniden dikme gibi işlerde usta olmuşlardı. Her türlü kumaş parçasını, çarşafı bezi değerlendirerek giysilerine ya da şapkalarına aksesuarlar yapıyorlar, ceketler dikiyorlar, elde örme kazaklar yapıyorlardı. Şapka bu yıllarda fazla lüks olarak algılandığı için almak yerine evde olanlar yeniden süslenerek kullanılıyordu. 1940’lı yıllarda aksesuar en ucuz ve pratik moda seçeneğiydi. Giyimler, şapkalar ve her türlü giysi süslenerek kullanılıyor ve insanların ihtiyaç duyduğu çığır moda ihtiyacı bu şekilde karşılanıyordu.

Çoraplarda bile bütçe olarak kısıtlamaya gidilmiş kadınlar ipek çorap giyemez olmuştu. Erkekler eşlerini ve kızlarını pamuklu çorap giymeye teşvik ediyorlardı. Tam o yıllarda naylon sanayisi ortaya çıkmış ve artık naylon çorap dönemi başlamıştı. Yine aynı zamanlarda kanvas kumaşın pratikliği, yıkanılır ve dayanıklı olması nedeniyle etek, elbise ve ceket gibi giysilerle dönem modasına girmiş oldu.

Ormanlar’ın (1999: 58) ifade ettiği gibi; “Savaş sırasında İngiliz Generali Bernard Law Montgomery’nin giydiği ve onun adını alan, bizim bugün kısaca “mont” diye bildiğimiz bu kısa ceket, Türk ordusu üniformalarından sonra halk arasında da her kesime yayılmıştı.” Savaştan sonra çöken ekonomi, yokluk ve darlık yılları, insanların değişik ve alternatif tarzda giyinmelerine sebep olmuştu.

Ormanlar dönemin modasını şu sözleriyle ifade etmiştir:

“Halk arasında şaşkınlık ve tepki yaratan “Bobstil” modası gençler arasında yayılan sadece giyim kuşam değil aynı zamanda bir yürüme, dans etme ve konuşma modasıdır. Omuzları ve cepleri sarkık uzun ceketler, altından beyaz ya da parlak renkli çorapların gözüktüğü kısa paçalı boru pantolonlar, yüksek yakalı gömlekler, ince kravatlar, gece gündüz takılmaya hazır güneş gözlükleri ve kalın tabanlı ayakkabılarla gelen züppe görünümlü akım özellikle okumuş, aydın gençler tarafından çok tutulmuştu”.(ORMANLAR Çağla, 1999: 58).

Savaşın bitmesinde sonra da kısıtlamaların ve engelleyici güçlerin etkisiyle bile moda kavramı unutulmamış ve ölmemiştir. Bu akımla gençler, yeni bir dönem başlatmış; kurallara ve kısıtlamalara bu şekilde baş kaldırmış ve var olduklarını

kanıtlamışlardı. Bununla beraber tüketim olduğu için üretim de devam etmiş ve giyim endüstrisi de git gide gücünü eline almıştı.

Şekil 3. 20. 1940'lı Yıllarda Moda.
Web: <http://www.zamantika.com/1940lar>

Şekil 3. 21. 1940'lı Yıllarda Türkiye'de Moda.

Web: <http://www.zamantika.com/1940lar/1940-lardan-moda-esintileri/14/>

Şekil 3. 22. 1940'larda Kadın.

Web: <http://www.zamantika.com/1940lar>

Şekil 3. 23. 1940'larda Paris Modası.

Web: <http://www.meleklermekani.com/threads/peplum-nedir-nasil-giyilir.203143/>

1943

Şekil 3. 24. 1943 Yılında Kadın Şapka Modası.
Web: <http://www.zamantika.com/1940lar>

Şekil 3. 25. 1943 Yılında Plaj Modası.

Web: <http://www.zamantika.com/1940lar/1943-yilinda-plaj-modasi/>

Şekil 3. 26. 1947 Yılı Hostes Kıyafeti Modası.

Web: <http://www.zamantika.com/1940lar>

Şekil 3. 27. 1947 Mayısında Ankara İsmet Paşa Kız Enstitüsünde yapılan defile zamanın genç kızlarının büyük emek harcayarak meydana getirdikleri eserlerin mükemmeliyeti bakımından, Ankara'nın şık giyinen bayanları için adeta bir sanat ziyareti halinde geçmişti.

Web: <http://www.zamantika.com/1940lar/ankara-da-bir-defile-1947/2/>

3.4. 1950’li Yıllarda Moda

1950’li yıllar Türkiye’nin çok partili hayata geçiş yıllarıdır ve bu dönemde Amerika’yla yeni ilişkiler kurmuştu. Birçok Avrupa ülkesi gibi Türkiye’de savaş sonrasında ekonomik sıkıntılar çekmiş ve Amerika’nın Marshall Yardımından yararlanmıştı. Böylelikle Amerikan yaşam tarzı ve modasıyla tanışmış olmuştur. Dönemin Hollywood filmlerinin etkisi tüm dünyayı etkisi altına almıştı. Yüzyıllardır Batılı ve Avrupalı olmaya çalışan Türk toplumu bu kültürün etkisinden kurtulmuş ve Amerikan kültürü ve yaşam biçiminin etkisi altına girmişti.

Teknolojinin iyice ilerlemesiyle, toplum ve kitleler televizyonun baskın etkisiyle giyim stillerinde değişimler yaşamaya başlamışlardı. Tüketimin hızlı bir şekilde artmasıyla giyim sanayisi rekabeti arttırmış dünyaca ünlü Hollywood filmleri ve yıldızlarıyla modayı hızla yaymışlardı. Bu dönemde modanın iyi gelir getiren bir sektör olduğu algılanmaya başlanmış böylece tüketim toplumunun ilk adımları atılmış oldu.

Ormanlar 1950’li yıllardaki kadınları şu sözleriyle tarif etmiştir:

“1950’lilerde kadınların etek boyları sürekli değişim gösteriyordu. Bir süre sonra dolapları yeni moda elbiseler, eldivenler ve şapkalarla doldu. Ütü sorununa çözüm getiren pilili etekler, gömlekler de dolaplardaki çeşitliliğe katılmıştı. Olgun, deneyimli ve seksi görünmeye çalışan 1950’lilerin kadını göğüslerini kaldıran, belini incelten, vücudunun silüetine hükmeden korselerden ayrılmaya pek niyetli gözüküyordu. Bedenin üstüne sıkı sıkıya oturan, ancak etek biçimleri farklılık gösteren modeller giyilmekteydi”.(ORMANLAR Çağla, 1999: 60).

Bu dönemde kadınlar stiletto ayakkabılara hayrandılar bu yüzden modacılar en ince topuğu yapmak adına yarışa girmişlerdi.

1950’lilerin sonlarına doğru, ağır makyaj yapan, sıkı korseler giyen kadınlar artık rahatlamaya meyil vermiş ve bol kesimli elbiseler tercih etmişlerdi. Erkekler ise, savaş psikolojinden sıyrılıp daha renkli giyinmeye başlamışlardır. Bu yılların en önemli değişimi yazlık giyim kuşam modasının şehir hayatına da girmiş olmasıydı. Ceketsiz sokağa çıkmak bu dönemde artık garip karşılanmaz hale gelmiş hatta pantolonların üzerine çıkarılan gömlek ve tişörtler yeni moda olmuştu. Egzotik desenler, rengârenk kısa kollu gömlekler tüm dünyaya damgasını vurmuştu. Kendine

güveni simgeleyen bu çarpıcı moda klasik giyim kuşam modasından sıyrılmış ve modada bir devrim yaratmıştı.

Şekil 3. 28. 1950'lerde Kadın.

Web: <http://background-pictures.picphotos.net/1950s-fashion/>

Şekil 3. 29. 1950'lerde Kadın Kıyafetleri.

Web: <http://hepcatrestitutions.com/2011/08/08/womens-fashion-of-the-1950s/>

Şekil 3. 30. 1950'lerde Elbise Modelleri.

Web: <http://www.thepeoplehistory.com/50sclothes.html>

Şekil 3. 31. 1950'lerde Erkek Modası.

Web: <http://www.thepeoplehistory.com/50sclothes.html>

Şekil 3. 32. 1950'lerde Gençlik Modası.

Web: <http://www.thepeoplehistory.com/50sclothes.html>

Şekil 3. 33. 1950 Yıllarından Kadın Modası Örnekleri.
Web: <http://background-pictures.picphotos.net/1950s-fashion/>

Şekil 3. 34. 1950'lerde Modern Kadınlar.
Web: <http://background-pictures.picphotos.net/1950s-fashion/>

Şekil 3. 35. 1952 Yılında Bir Moda Dergisi Sayfası.
Web: <http://background-pictures.picphotos.net/1950s-fashion/>

Pariste kısa etek yüzünden terziler iki kısma ayrıldı

Kadınlardan korsanın kaldırılma çağı haberi ortaya atılınca,
Pariste bir panik havası esti

*Londra, 7 (Nafen) — İngiliz gazetelerinin Paris muhabirleri, kısa etek modasını ortaya atan terzi Christian Diorun şimdi de kadınlardan korsayı tamamiyle kaldırma ya hazırlandığı hususunda şayiaların dolaştığını bildirmişlerdir. Bu şayialar, Pariste bir panik havası yaratmış ve derhal Cristian Diorun bir sözcüsü bunun katiiyen doğru olmadığını bildirmiştir. Bu sözcünün ilâve ettiğine göre, korseler kaldırıldığı takdirde yeryüzünde sık giyinen kadınların yarısından fazlası bu şıklığı derhal kaybederler.

Diğer taraftan Fransız terzileri arasında da ikilik husule gelmiştir. Tanınmış olanlardan Jacques Fath ve Schiaparelli, eteklerin kısılması -

na ve Christian Dior'a karşı simde etekleri hattâ biraz inaçıkça cephe aldıklarını bildirmişlerdir. Bunlar yeni mevdireceklerini de bildirmişlerdir.

Şekil 3. 36. 1953 Paris'te Kısa Etek Tartışması.

Web: <http://www.zamantika.com/1960lar/paris-te-kisa-etek-isyani/>

3.5. 1960'lı Yıllarda Moda

1960'lı yıllarda Türkiye'de eşit hakların ve sosyal düzenin sorgulanmaya başlanmıştı. İç göçler ve işsizlik sebebiyle yeni koşullar oluşmuş, hızlı sanayileşme, sanatsal ve toplumsal değişim ve gelişmeler söz konusu olmuştu.

Ormanlar (1999: 67) dönemi şu sözleriyle "Bu dönemde; kişisel zevklerin ön plana çıkarıldığı, "imaj devri"nin kapılarının açılmaya başlandığı yıllar yaşanmaktaydı" tarif etmiştir.

1950'lilerin ortalarından gelen İtalyan modası erkek giyimine damgasını bu dönemde iyice vurmuştu. İtalya'da Vespa motorlarıyla dolaşmaya başlayan İtalyan erkekleri, beyaz gömleği, dar paça pantolonları, sivri burun ayakkabıları ve incecik kravatlarıyla Amerikan modasına rakip olmuştu. Türkiye'de ise bu dönemde İtalyan erkekleri gibi giyinmek büyük bir ayrıcalıktı.

Konfeksiyonculuğun artmasıyla tüketim daha da artmış moda da değişmeye devam etmiştir böylece daha fazla kitleye hitap etmiştir. Öte yandan, tarımda makine kullanılmaya başlanmasıyla kırsal bölgelerde işsizlik artmış ve kentlere göçler başlamıştı. Türk toplumunda yaşanan bu sosyal değişimle, Anadolu'ya özgü giyim tarzı göçler nedeniyle kent yaşamıyla birleşip modernize olmuştu.

Şekil 3. 37. 1960'lı Yıllarda Kanada'da Bir Moda Dergisi.
Web: <http://www.zamantika.com/1960lar>

Şekil 3. 38. 1960'larda Kadın Modası.
Web: <http://www.zamantika.com/1960lar>

Şekil 3. 39. 1960'larda Sokak Modası.
Web: <http://www.zamantika.com/1960lar>

Şekil 3. 40. 1960 Yaz Modası.

Web: <http://www.zamantika.com/1960lar>

Şekil 3. 41. 1960'lar Gençliği.
Web: <http://www.zamantika.com/1960lar>

İlk mini-etek defilesi İzmir'de yapılıyor

İZMİR, (HA.) — Bizde «Tutardı, tutmazdı..» diye bazı çevrelerde hâlâ münakaşası yapıladursun, İzmir'li iki amatör modacı genç, bütün bu tartışmaları mânasız kılan bir cesaretle ortaya çıkıp, «Türkiye'de ilk defa bir Mini-etek Defilesi» yapmak üzere teşebbüse geçmişler ve bu konudaki hazırlıklarını da tamamlamışlardır. «Her moda akımı kadın içindir» düsturundan hareket eden Karşıyaka'lı genç modacı'lar, bu iddialı hazırlıklarını 30 Kasım günü Büyük Efes Oteli salonlarında sosyete'ye sunacaklardır.

[zamantika.com](http://www.zamantika.com)

Şekil 3. 42. 1966 İlk Mini Etek Defilesi.

Web: <http://www.zamantika.com/1960lar/ilk-mini-etek-defilesi-1966/2/>

Şekil 3. 43. 1966 Yılı Yaz Modası.

Web: <http://www.zamantika.com/1960lar/1966-yilinda-plaj-modasi/>

Şekil 3. 44. 1969 Türkiye'de Uniseks Modası.

Web: <http://www.zamantika.com/1960lar/unisex-modasi-turkiye-de-1969/>

3.6. 1970'li Yıllarda Moda

1970'lerde Türkiye'de kültürel ve siyasal değişiklikler yaşanıyor; bu durum toplumda farklılaşmayı ortaya çıkarmıştı. Bu çarkın ortasında ise gençler vardı. 1971'deki askeri darbeye bilinçlenen toplum; işçi sınıfı ve öğrenciler arasında farklı ideolojik düşüncelerle ayrılmıştı. Ülkede iç savaş varmışçasına çatıdan sağ-sol düşünceli öğrenciler; kendi ortak kültürlerini ve ortam giyim tarzlarını oluşturmuşlardı. Bu dönemde, sol görüşlü kişilerin yeşil parka giydiği, sağ görüşlü kişilerin aşağı doğru ince bıyık bıraktıkları, dinci kesimin bol siyah şalvar giyip uzun sakal bıraktıkları görülmüştü. Bu giyim tarzları aynı zamanda kişilerin siyasal görüşlerini de temsil ediyorlardı.

Diğer taraftan, göçlerin devam ettiği bu dönemde, Anadolu'dan göçen kırsal kesim, şehir hayatına uyum sağlayamayarak kendi geleneksel kültürünü getirmişti. Bununla beraber arabesk kültürünün de temelleri atılmış oldu ve kendine ait bir giyim tarzını da beraberinde getirdi. Şehirlerdeki bu karma gruplar toplumda farklılaşmaların ve çoğalmaların ortaya çıkmasına sebep olmuştu. İlgi, beğeni ve zevk alanlarında artış giyim modasında da çeşitliliği ve farklılığı beraberinde getirmişti. Basma kumaşlar, şile bezi kumaşlar şehir insanları arasında moda olmuştu.

Şekil 3. 45. 1970'lerde Kırsal Kesimden Kent'e Göç.

Web: <http://www.zamantika.com/1970ler/>

1970'li yılların başında televizyon kültürünün köylere de girmesiyle, Anadolu kadınlarının da giyim kuşamı geleneksel yapıdan sıyrılarak değişmeye başlamış hatta Anadolu'da da başlayan hazır giyimden yararlanmışlardır.

1973'de gelen petrol kriziyle giyim sektörü de büyük bir darbe almıştır. İnsanlar enflasyon ve işsizlik yüzünden duygusal bunalım içindeydiler bu bağlamda, o yıllarda moda bireyselleşmiştir. Bireysellik; toplum içinde bu kadar farklılık varken, kendini ifade etme kaygısı önemli bir mesela olmuştu.

1970'lerde toplumsal düzeni reddeden, sanayiye karşı çıkan, doğa, barış ve sevgi felsefeleriyle toplumsal düzeni reddeden bir topluluk olan "Hippi"ler ortaya çıktı. Ormanlar (1999: 76) dönemin modasını şu sözleriyle "Yaşam biçimleri ile değilse de giyim kuşamlarıyla Türkiye'de de belli bir kesimi etkileyen "çiçek

çocuklar”, giysilerinde dünyanın çeşitli kültürlerinin folklorik özelliklerini taşıyorlar, sentetik ve suni kumaşları reddederek yalnızca doğal malzemelerle üretilmiş kıyafetler giyiyorlardı” ifade etmiştir. Bu doğallık dönemiyle beraber, el örgüleri, el işlemleri, yazılı ve resimli baskılı tişörtler ve blue jeanler gündelik modada yerlerini aldılar.

Bu yıllarda gençlerin hareketlerinde rahatlık söz konusudur bu durum giyim tarzlarına da yansımış ve onları farklılaştırmıştı. Kendilerine has bir moda yaratmış ve farklılıklarını moda yoluyla dışa vurmuşlardı. Bu bağlamda, dönemin modacıları ve giysi üreticileri tasarımlarını yeniden gözden geçirmek zorunda kalmışlardır. Gençlerin kendilerine has tarzı, boş vermişlikleri; giysi üreticilerinin her bedene farklı tasarım ve farklı renkte giysi üretmeye teşvik etmiştir. Dolayısıyla üretim artmış ve artık Türk moda sektörü Avrupa modasıyla yarış yapma haline gelmiştir.

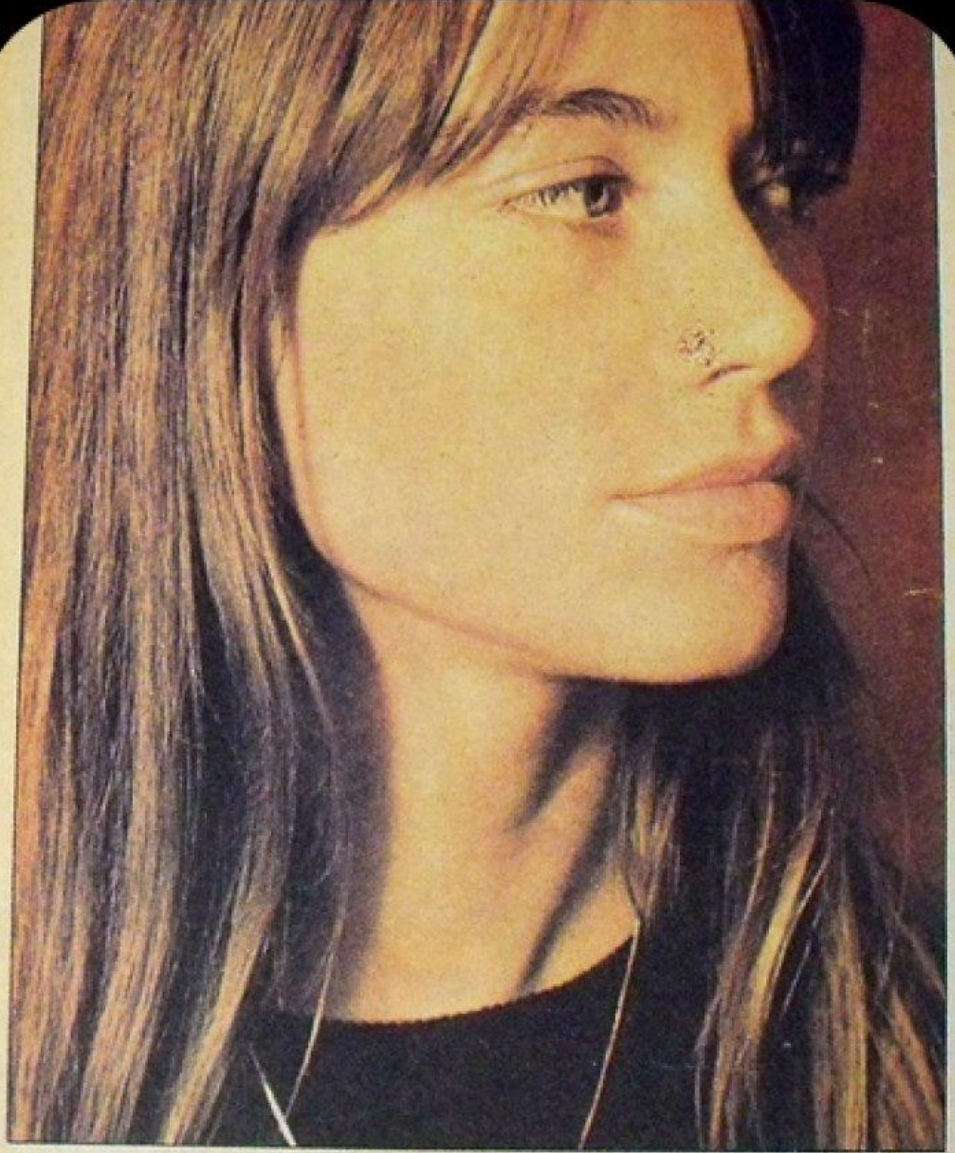
Kolsuz süveterlerin içine giyilen renkli ve dik yakalı gömlekler, üstten yamalı cepler, canlı renkli ve iri desenli kumaşlar dönemin öne çıkan detaylarıdır. Kadınların bacaklarını saran çizmeleri, pantolon çeşitleri ve iri gözlükleriyle ön plana çıkarken erkekler ise sıkı pantolonlar üstüne rengârenk gömlekler, kolye ve yüzük aksesuarlarıyla döneme damgalarını vurmuşlardı.

Şekil 3. 46. 1970'lerde Avrupa'da Sokak Modası.
Web: <http://www.zamantika.com/1970ler/>

Şekil 3. 47. 1970'lerde Kadın Modası.
Web: <http://www.zamantika.com/1970ler/>

BURUNLAR DA SÜSLENİYOR

Yeni modanın Avrupa'daki öncülüğünü
Fransız şarkıcısı Françoise Hardy yapıyor

Afrikalı zencilerin ve Hintli kadınların süs için burunlarına taktıkları mücevherler şimdi Batı'da da moda olmaya başlamış ve bu modanın ilk öncülüğünü ünlü Fransız şarkıcısından Françoise Hardy yapmıştır. Yalnız Afrikalı ve Hintli kadınlar burunlarını delip bu

mücevherleri taktıkları halde Françoise Hardy klips şeklinde yaptırdığı pırlantalı ve çiçek şeklindeki süsü burun kanadına geçirmekte ve burununu deldirme zahmetine katlanmamaktadır. Fotoğrafta Fransız şarkıcısı Françoise Hardy yeni moda burun süsü ile görülüyor.

Şekil 3. 48. 1971 Yılında İlk Hızma Modası Ortaya Çıkmıştı.

Web: <http://www.zamantika.com/1970ler/hizma-modasi-ilk-ciktiginda-1971/>

3.7. 1980'li Yıllarda Moda

1980'ler gösteriş, çılgınlık ve uçarılık çağı olarak anılır. Büyük aksesuarlar, çarpıcı renkler, vücut hatlarını gösteren dar kıyafetler, taytlar ve omuz vatkalarıyla kabarık saçlar 80'ler modasının temelini oluşturmuştu.

1980'li yıllarda dönemin modacıları geçmişten ilham almıştır; bununla beraber tekstil ve moda sanayisi oldukça gelişmişti. 80'li yıllarda şık ve lüks temalı kadınlar modası ortaya çıkmıştı. Bu yıllarda moda kazandırılan en büyük yenilik rahatlık kavramıydı. Spor kıyafetler, döneme damgasını vurmuştu hatta dizilerden etkilenilerek aerobik giysiler ve tozluklar dönemin en büyük modasını oluşturmuştu. Kadınlar, rengârenk taytlar, renkli tulumlar ve karşıt renkli tozluklar ve çılgın saç bantlarıyla spor kıyafetlerden kombinler yapmışlardı. Aynı zamanda asitle yıkanmış kot pantolonlar ve deri ceketler de 80'ler modasının vazgeçilmez ikilisi olmuşlardı.

İş kadınları ise vatkalı ceketleri, diz hizasında dar ve pilili etekleri ve yüksek topuklu rügan ayakkabıları ile iş kadını modasını oluşturmuşlardı. Diğer taraftan kadınlar erkekler gibi kot pantolonun rahatlığını tatmışlar ve onların modasına uymuşlardı.

80'lerin vurgusu haline gelmiş tutucu ve erkeksi moda görünümü, geniş kullanım alanına sahip omuz vatkalarıydı. 80'ler boyunca kadın modasında etkili olan ve özellikle büyük şehirlerde yaygın bir şekilde kullanılan vatkalar; eşofman üstlerinde, küçük kız çocuğu kıyafetlerinde, kazaklarda ve elbiselerde aynı zamanda her türlü kadın kıyafetinde yer almışlardı.

1980'lerin erkekleri de 70'lerin giyim kuşamına benzer kıyafetler giymişlerdi. Bu dönemde üç parçalı takım elbiselerin modası geçmiş, klapa takım elbiseleri dar kesimli kullanılmıştı. 80'lerin sonuna doğru ortaya çıkan Havai temalı tişörtler erkeklere popüler bir görünüm kazandırmıştır. Bu tişörtler genellikle spor kesimli ceketlerin içinde kullanılmıştı. Dönemin başka popülaritesi ise iş kıyafetlerinde kravatın kullanılmamasıydı.

1980'lerin modasını asıl oluşturan dönemin ünlü isimleri ve döneme damgasını vuran Dallas dizisiydi. Aynı zamanda ünlü şarkıcı Madonna için yaratılan yeni imaj 80'ler modasını büyük ölçüde etkilemiş ve yönlendirmişti. Madonna'nın giydiği neon renkli kıyafetleri, deri ceketleri, tişörtleri, eteklerinin altına giydiği tozlukları, plastik takıları ve fileli çorapları tüm kadınlar ve genç kızlar taklit etmiş

sokakta her yerde görülür olmuşlardı. Dağınık saçlar ve üstüne takılan renkli saç bantları, daracık elbiseler de dönemin diğer modasıydı. Bu saç bantları 1982 yılında moda olmuştu.

1980'lerin ilk yıllarında Converse ayakkabılar oldukça ilgi görmüştü. 1984 yılında adını ünlü basketçi Michael Jordan'dan alan Air Jordan basket ayakkabıları da oldukça rağbet görmüştü. Aynı zamanda kauçuk ayakkabılar, sivri burunlu botlar, kovboy çizmeleri, balerin ayakkabıları ve burnu açık arkadan bantlı ayakkabılar dönemin ayakkabı modasını oluşturmuştu.

Şekil 3. 49. 1980'lerde Kadın Sokak Modası.

Web: <http://www.liketotally80s.com/2006/10/eighties-fashion/>

Şekil 3. 50. 1980'ler Avrupa Modası.

Web: <http://www.moda-life.net/2014/06/1980li-yillar-80ler-de-moda.html>

Şekil 3. 51. 1980'lerde Günlük Kıyafetler.

Web: <http://www.moda-life.net/2014/06/1980li-yillar-80ler-de-moda.html>

Şekil 3. 52. 1980'lerin Neon Renkli Taytları.

Web: http://80ve90lar.blogspot.com.tr/2013/11/tum-rukuslugu-ve-eglencesiyle-80ler_28.html

Şekil 3. 53. 1980'lerin Pastel Renkli Kıyafetleri.

Web: <http://www.liketotally80s.com/80s-fashion/>

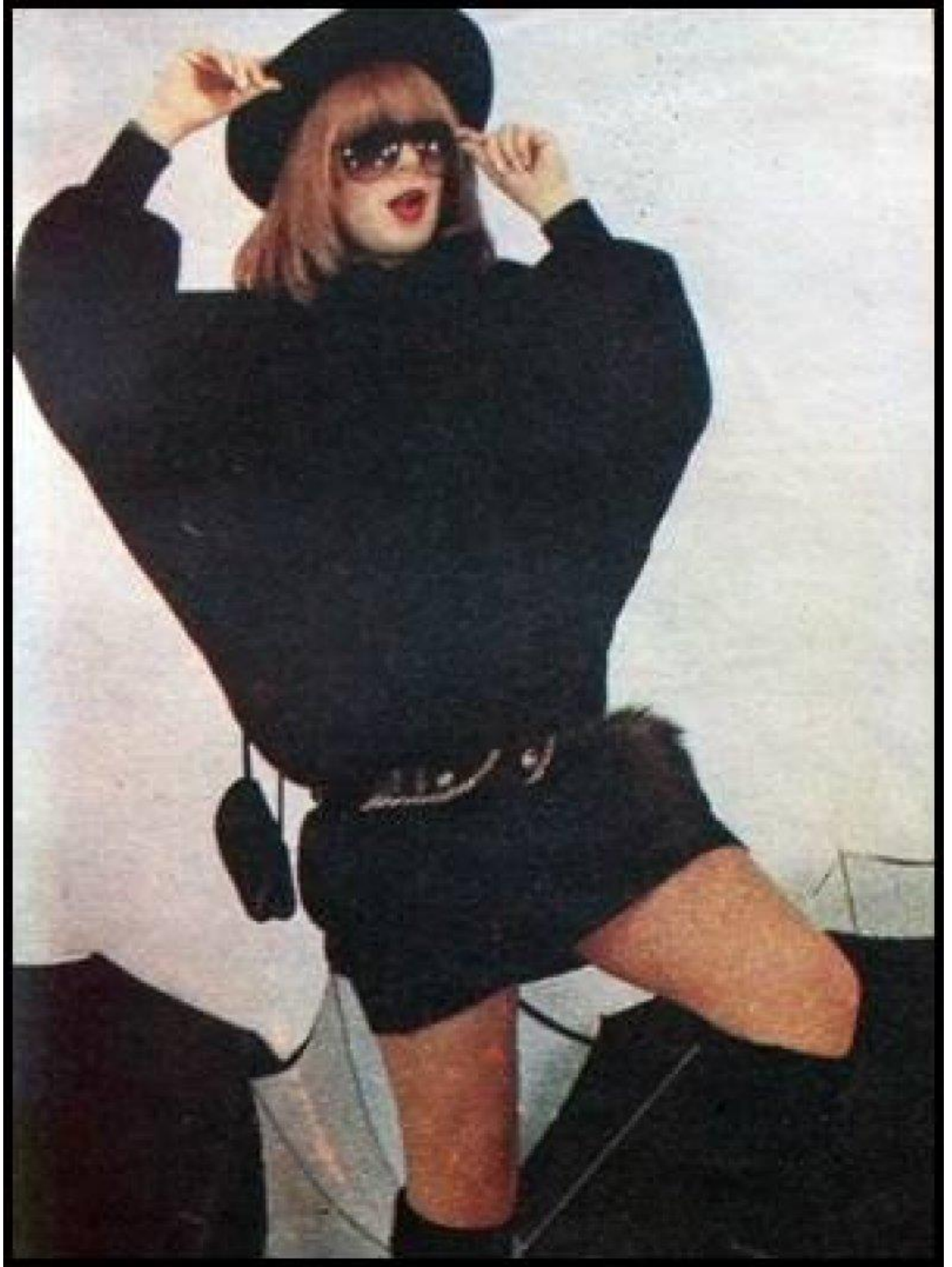
Şekil 3. 54. 1980'lerin Moda Tarzı.

Web: <http://www.moda-life.net/2014/06/1980li-yillar-80ler-de-moda.html>

Şekil 3. 55. 1980'lerin Renkli Kadınları.

Web: <http://barbaranelles.com/2012/06/15/1980s-fashion/>

Şekil 3. 56. 1986'da Zerrin Özer Paris Modasını Tanıtıyor.

Web: <http://www.zamantika.com/1980ler/zerrin-ozer-paris-havasinda/4/>

3.8. 1990'lı Yıllarda Moda

1990'lı yıllarda işsizliğin, savaşın, küreselleşmenin, medya ve teknolojinin gelişmesi toplumları büyük ölçüde etkilemişti. Kumaş teknolojisinin gelişmesiyle birlikte yeni ve farklı moda akımları doğmuştu. Bu yıllarda giyim konusunda esneklikler olmuş ve spor giyim gece giyiminde de kullanılmaya başlamıştı.

Bu dönemde modacılar tarafından 80'lerin renkli giyiminden yorulan herkese istediği gibi özgürce giyim sunulmuştu. Dönemin sloganı“kendi modanı kendin yap” olmuştu. Bunun doğrultusunda sadelik kendini her alanda hissettirmişti. Calvin Klein, sadeleşme hareketinin ilk temsilcilerinden biri olmuştu. Bununla birlikte; gün içerisinde giyilen bir kıyafetin işten sonra gidilecek bir partide bir eşarp ya da kolyeyle tamamlanarak şık olunabileceği vurgulanmıştı.

1990'lı yıllar modanın hızla gelişmeye başladığı ilk dönemler arasında yer almaktaydı. Bu döneme damgasını vuran kıyafetler arasında taytlar, kot gömlekler, dökümlü kazaklar, neon renkli kıyafetler ve siyah deri ceketler en çok ön plana çıkan kıyafetler arasında yer almaktaydı. Saçlarda 80'li yıllardaki gibi renkli bantlar vardı ve günlük modayı ise taytlar, spor tarzı ayakkabılar ve beyaz tozluklar oluşturuyordu.

1990'lı yıllarda en önemli gelişmelerinden biri de “Grunge” modasıydı. Dağınık saçlar, bol kıyafetler, yırtık kumaşlar, eski kot pantolon, ekose yani oduncu gömlekleri, hırkalar, bol kabanlar, örgü şapkalar bu modanın öne çıkan kıyafetleridir.

Grunge akımına karşılık Pop kültürü rengârenk, gösterişli olarak karşılık buldu. Desenli taytlar, renkli saç bantları, fosforlu renk tişörtler, yüksek bel kotlar, büyük takı ve gözlükler de pop kültürünün temellerini oluşturuyorlardı.

90'lı yılların ortalarında renkler en coşkulu dönemindedir; parlak sarı, turuncu, mor, yeşil, pembe renkleri tek ya da desenli olarak gösterişli kıyafetleri 90'lı yıllarda sokaklarda görmek mümkündür.

Kadınların çiçekli fırfırlı etekleri, yüksek bel pantolonlar, denizci tişörtleri, kalın çerçeveli gözlükler, dar tişört ya da kazak elbiseler dönemin en belirgin moda olgularını oluşturmuşlardı. 90'ların sonlarına doğru İspanyol paça pantolonlar, mini etekler, göbeği açıkta bırakan tişörtler, kapri pantolonlar pastel renklerin oluşturduğu kıyafetler moda olmuştu.

1990'lı yıllarda modanın tek bir merkezi yoktu. Amerikan, Japon, İtalyan ve Belçikalı modacıların ortaya çıkardığı yeni tarzlar ve hazır giyim firmalarının

markalaşma alışmaları, Avrupa merkezli olan moda, yerini karma moda anlayışına bırakmaktaydı.

Şekil 3. 57. 1990'lı Yıllarda Moda.

Web: <http://moderndergi.net/10-adimda-90ların-moda-akımı/>

Şekil 3. 58. 1990'lar Neon Renkler Modası
Web: <http://www.haberturk.com/polemik/haber/686604>

Şekil 3. 59. Genel Hatlarıyla 90'lar.
Web: <https://netmoda.com/stil-rehberi/doksanlar-geri-geldi.html>

Şekil 3. 60. 1990'ların Rengârenk Ayakkabıları
Web: <https://huseyinmaden.wordpress.com/90larin-trendleri/>

Şekil 3. 61.1990'ların Sokak Modası.
Web: <http://handaljepit.com/cute/cute-90s-outfits.html>

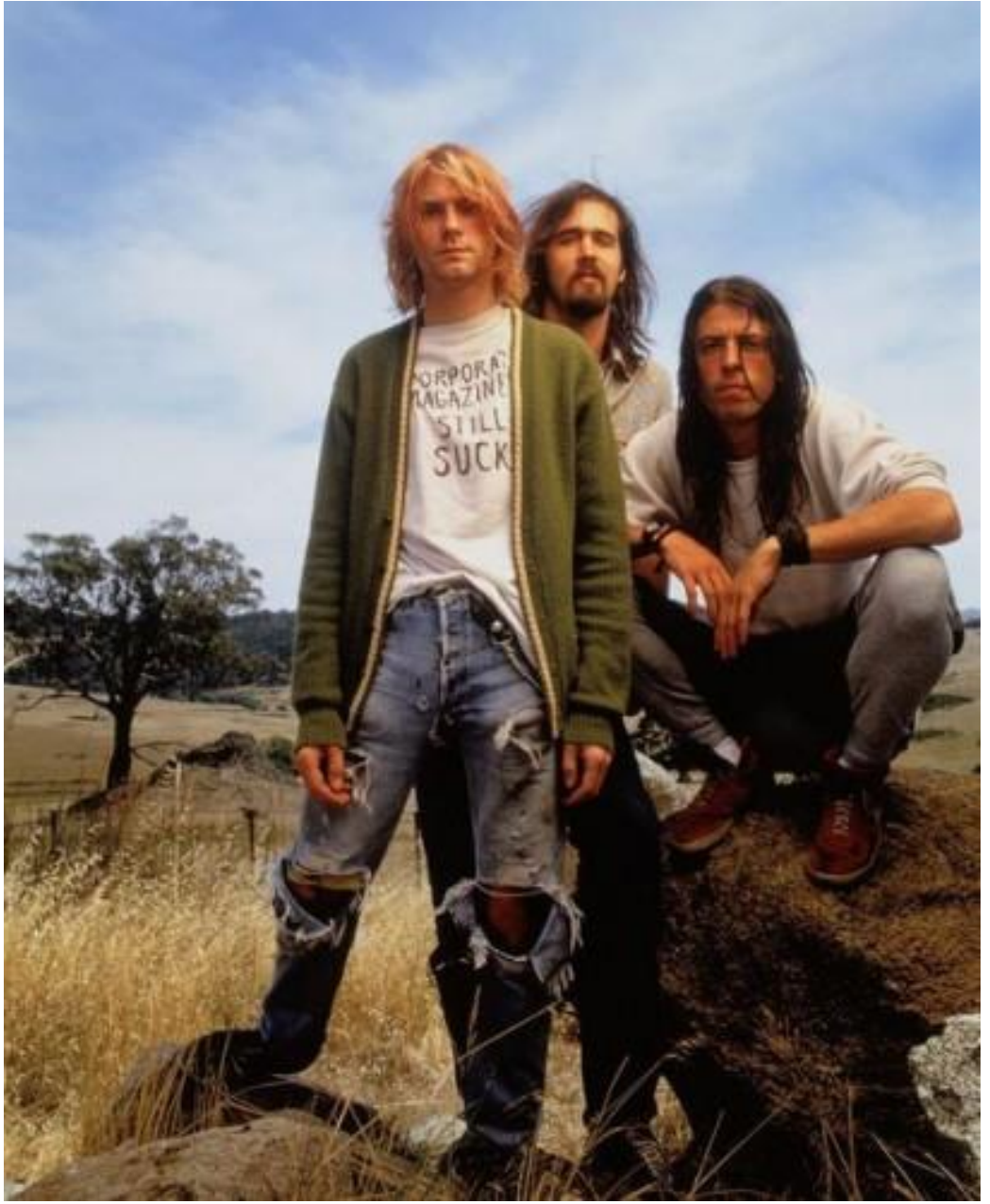
Şekil 3. 62. 1990'lar Gençlik ve Desenli Giyim Modası.

Web: <http://handaljepit.com/cute/cute-90s-outfits.html>

Şekil 3. 63. Yüksel Bel Kot Modası.

Web: <http://moderndergi.net/10-adimda-90ların-moda-akimi/>

Şekil 3. 64. Kurt Cobain Grunge Modası.

Web: <http://www.dailyedge.ie/90s-teen-fashion-idol-irish-1143770-Nov2013/>

Şekil 3. 65. 1990'lar Grunge Modası ve Kullanım Şekilleri.

Web:<http://byfashionloverpelin.blog.com/2013-2014-fallwinter-fashion-trends/modern-grunge-trend/>

4. KAPİTALİZM VE MODA

Moda, bireyleri çevreye uyacak şekilde biçimlendirir. Toplum tarafından dışlanmamak için, garip görünmemeye çalışan en azından uzaktan da olsa modayı takip eden birey kapitalizmin temelini kendi içinde içselleştirmiş ve bireyselleştirmiş bireydir. Bu bağlamda kapitalizm ve modanın iç içe olduğu temel işlev de gerçekleşmiş olur. Moda kavramı kapitalizmin unsurlarından biridir çünkü moda herkes tarafından bilinen, kabul edilen ve sürekli kendini yenileyen ve yenilecek olan bir kavramdır.

4.1. Kapitalizm Nedir?

Kapitalizm, özel mülkiyete dayanan ekonomik bir sistemdir. Bu sistemde ekonomik eylemlerin çok büyük bir kısmı kar amacı güden, özel bireyler ya da özel kuruluşlar tarafından yürütülür. Ham madde ve ya sermaye gibi üretim araçları büyük kuruluşlar ya da bireyler tarafından sahiplenilir.

Kapitalizmde ekonominin bir kısmı kamuya ait olabilir. Hükümet bazı düzenlemeleri özel sektör üzerinde uygulayabilir. Bu gibi durumlarda, bireylerin ve kurumların normal şartlarda gerçekleştirmeyecekleri uygulamalar zorunlu tutulabilir.

Kapitalizm altında ekonomik alışverişler kar elde etmek isteyen özel bireyler veya firmalar arasında olur.

Kapitalizm sadece temel ya da gerçek ihtiyaçların karşılanmasına yönelik tüketim mallarını değil, oldukça farklı türdeki ihtiyaçların giderilmesine yönelik malları da sunmaktadır. Genele baktığımızda, tarihi açıdan düşünüldüğünde giderek artan üretkenliğin belirgin bir sonucu olarak arzular isteklere, istekler de ihtiyaçlara dönüşmüş ve mallar farklı kullanımlara sahip ve açık hale gelmiştir. Aynı zamanda, lüks ve gerekli olarak kabul edilen standart ihtiyaçlara dönüşmüştür.

Sosyal etkileri, sosyal baskıları ya da toplumun bireyi yoğurduğu sosyalleşme süreçlerini kapsamalarından ötürü ihtiyaçlar toplumsal bir nitelik taşırlar. Daha geniş bir anlamda; ihtiyaçlar, belli bir tarzda yaşamı sürdürmeyi ve diğerleriyle belirli çerçevede etkileşime girmeyi, belirli eylemleri gerçekleştirmeyi ya da belirli amaçlara ulaşmayı içermektedir.

Ekonomik faaliyet zincirinin son halkası sayılan tüketimle ilişkili olarak ortaya çıkan tüketim kültürü, Zygmunt Bauman'ın deyimiyle “tüketicinin herhangi bir başka toplumdaki tüketiciden farklı bir birey olduğu” (2005, s.93) tüketim toplumunda ortaya çıkar ve kapitalist sistemin bir parçası olarak yaşamaya devam eder. Bu kültür, sürekli olarak bireyin denetimi dışındaki güçler tarafından belirlenen bir ihtiyaçlar silsilesi yaratan ve herkesin tüketici olmasını gerektiren özel bir özgürlüğü zorunlu kılan bir kültürdür. Aynı zamanda bütün deneyim, mal ve hizmetlerin ticarileştirilmesi sürecini kapsayan bu kültür, ilke olarak mal ve hizmet üretiminin en yoğun olduğu, ama aynı zamanda üyelerinin en başta, üretici değil de “tüketici rolünü oynama görevinin emrettiği şekilde biçimlendirildiği” toplumlarla özdeşleşir. Böyle toplumlarda bireylere dayatılan norm da, “bu rolü oynama kabiliyeti ve istekliliğidir” (Bauman, 2006, s.92).

Bu çerçevede tüketim kültürünün temel bir özelliği de ortaya çıkıyor: Daha fazla tüketim malının talep edilmesi anlamında ihtiyaçlar ilke olarak sınırsız olmalıdır. Pek çok kültürde, ama özellikle geleneksel toplumların kültürlerinde, ihtiyaçların sınırsız ya da doyurulamaz olma olasılığı bile sosyal bir rahatsızlığa işaret ederken, tüketim kültüründe bireylerin sonsuz ihtiyaçlara sahip olabileceği ilkesi, bu kültür içinde yaşayanlar için olağan kabul edilir.

Yanıkları durumu şu sözleriyle açıklamıştır:

“Sanayi Devrimi sonrasındaki gelişmelerle birlikte, öncelikle İngiltere’de, sonrasında ise diğer batı ülkelerinde üretimin kitlesel bir düzeye erişmeye başlamasıyla birlikte, üretilen malların satılabilmesi açısından ihtiyaçların farklılaştırılması ve yeni ihtiyaçların yaratılması, temel bir ilke ve amaç olarak ortaya çıkmıştır” (YANIKLAR Cengiz, 2010: 27).

4.2. Kapitalizm ve Moda

Devrim'den önceki dönemlerde toplumlarda sınıf farklılığı vardı ve bu sınıfların farklı giyim tarzları olmak zorundaydı. O dönemde, üretim sınırlı olduğu için ihtiyaç harici üretim yapılmıyordu. Ayrıca, askerlerin, yönetimdeki insanların, din adamlarının ve sosyal sınıfların kendi içlerinde giyim modaları vardı. Ve bu moda belli kurallar çerçevesi içindeydi. Kapitalizmin varoluşuyla beraber moda kavramı tamamen değişmiştir. Kapitalizmin geniş üretim yelpazesi; yeniliklere açık ve serbest moda kavramını da beraberinde getirdi. Her gelen yenilik moda kavramını da değiştiriyordu.

Zenginleşen moda, modacı kavramını da meydana getirdi. XIX. Yüzyıl'daki en büyük gelişmelerden biri de orta ve üst sınıflara kıyafetler tasarlayan modacıların ortaya çıkmasıdır. Daha önceki dönemlerde; üst sınıftaki burjuvalara ya da aristokrat kesime tek tek kıyafetler özel olarak dikiliyordu. Modacı kavramı o zamanlar olmadığı için bu tarzlar toplum tarafından tanınmıyordu. O dönemde moda kavramını oluşturan saray mensupları, aristokrat kesimin aileleridir. XIX. Yüzyıldan önceki yüzyıllarda farklı ve şaşalı giyim tarzı sınıfsal ayrıcalığın işaretiydi.

XIX. yüzyılda kentlere yoğun göç olmuştur. Bireyler bu göçlerin etkisiyle farklılık yaratmak istemişlerdir ve farklı moda stilleri ortaya çıkmıştır. Bu değişimler mevsimlik olduğu gibi, kentlerde kasabalarda ya da gündüz ve gece farklı tarzlarda kıyafetler giymeye başlamışlardır.

Moda; Fransız İhtilalı'nda aristokratların alt sınıflarla kendileri arasında ayırıştırma aracı olarak kullanılmıştır. Sanayi Devriminde, kapitalistler modayı tüketimi hızlandırma ve artırma aracı olarak görürken, toplumları da tek tipleştirmeyi hedeflemişlerdi. Bunun sebebi; seri üretimi hızlandırmaktı.

Ertürk (2011: 6) "Moda, bir toplumun kimliğini vurgulamakla birlikte kişinin bireyselliğini de yansıtan bir kavramdır".

Ertürk (2011: 11) görüşünü şu şekilde "Bir moda sezonunda, kapitalizmle iç içe olan moda endüstrisinin amacı; bütün sosyo-ekonomik gruplarda, yeni tarza aynı anda uyumu sağlatabilmektir. Tüketici kişiler, mevcut olan tarzların ve geniş çeşit yelpazesinde özgürce seçim yaparlar" belirtmiştir.

Ertürk endüstriyel modayı şu şekilde ifade etmiştir:

Endüstriyel moda hem benzer ürünleri farklı ülkelerdeki benzer toplumsal gruplara satan üreticiler, hem de faaliyetleri belirli bir ülke ya da kıtaya sınırlı kalan küçük firmalar tarafından ortaya atılmıştır. Endüstriyel moda öncelikle reklamlar aracılığıyla değer yaratması ve kendini tüketiciye cazip kılması açısından bir medya kültürü biçimidir” (ERTÜRK Nilay, 2011: 12).

Tüketim kültürünün hakim olduğu kapitalist bir toplumdaki temel amaçlardan biri; üretilen malların elden çıkarılabilmesi amacıyla kişilerin daha fazla istemelerini sağlamaktır. Bu bağlamda, ihtiyaçların yaratılması, çeşitlendirilmesi ve yönlendirilmesi gerekmektedir. Bu doğal süreçte; tüketim kültürünün egemen olduğu bir toplumda, yeni ürünlerin ortaya çıkmasıyla beraber sahip olunan ürünlerin artık modası geçmişti. Doğal olarak kişiler yenilere yönelirler ve bu daha fazlası olarak bir döngü haline gelir. Sonuç olarak; bu döngü var oldukça kapitalist sistemde moda olgusu da var olmaya ve gelişmeye devam edecektir.

4.2.1. Kapitalizm’de Modanın Amacı

Günümüzde her sosyal grubun bir giyim tarzı vardır ve bu kişilerin yaşam standartları, kişisel zevkleri ve sosyal düzeyleriyle birlikte şekillenir. Modayı yakinen takip eden bir kişi, kendini diğer insanlardan ayırmış olur ve sıradanlıktan sıyrıldığını düşünür. Moda, bu farklılaştırmayı geçmişte haute couture ile yapmış daha sonraki yıllarda bu lüks markaların yüksek fiyatlarıyla devam etmiştir. Standart düzeyde bir insan bu yüksek fiyatlı lüks giysileri alamayacağı için otomatik olarak üst sınıf düzeye çıkamaz. Günümüzde bu farklılık markalarla sağlanır. Çoğu marka ürünlerine kalitesine göre değil toplumun hedef kitlelerine göre fiyatlandırma yapmaktadır. Buradaki yüksek fiyatın amacı ulaşılması zor olmasıdır böylece lüks ve sınıf kavramı pekiştirilmiş olur. Ekonomik açıdan sınıfların ayrılması kapitalist düşünce sisteminde tüketimi arttırır.

Giyim sanayicileri ve modacılar işbirliği içinde olmak durumundadırlar çünkü üretimin kalıcı olması için sürdürülen bir tüketim olması gerekir. Bu yüzden modacılar yeni tasarımlar yaratıp tüketime katkıda bulunurlar. Kıyafetleri sadece eskidiği zaman değiştirseydik, tüketim olmazdı bu yüzden yeni bir sezon demek diğer sezonun demode olması anlamına gelir. Her geçen yıl modanın hızlı gelişmesi ve artması da bu durumla yakından ilgilidir. Bu yüzden tekstil sanayicilerinin her

geçen gün yeniyi keşfeden ve keşfedebilen modacılar ihtiyacı vardır. Modacıların her sezon yeni bir farklılık yaratmasının sebebi bir öncekiyle ayrıştırılabilir olmasıdır. Tüketimin sürekliliği için modanın sürekli değişmesi esas kuraldır. Sürekli değişim seri üretimi bu da seri tüketimi getirir. Bu tüketim kavramı da ancak moda ile sağlanır.

Bu bağlamda, modacılar ve tekstil sanayicilerinin en çok ihtiyaç duyduğu kişiler gençlerdir çünkü gençler tarafından ilgi duyulan yenilikler modayı geliştirir, ilerletir ve böylece tüketim hız kazanmış olur. Gençler her zaman yeniliğe ve değişikliğe açıktır.

Sonuç olarak; giderek artan üretime paralel olarak tüketimin de artırılması gerekmektedir. Bu nedenle yeni ihtiyaçların yaratılması gerekmektedir bu nedenle moda yenilenmeli, kendini tekrar etmeden sürekli geliştirmelidir. Böylece kapitalizmin gerektirdiği gibi sürekli bir tüketim olacaktır.

4.3. Sanayi Devrimi ve Moda

Sanayi Devrimi ve Fransız İhtilalı'na kadar moda sadece burjuva ve saray sınıfı içindi ve İngiltere'de 1760'larda başladığı kabul edilen Sanayi Devrimi XVIII. yüzyılın sonlarına doğru doruk noktasına ulaşmıştır.

Sanayi Devrimi olarak bilinen bu dönem; metal üretiminde, tarımda, ulaşımda ve tekstil alanında; ayrıca İngiltere'nin sosyal, politik ve ekonomik yapısında önemli gelişmelerin ve değişikliklerin meydana geldiği bir dönemdir. Bu değişimler 1760-1850 yılları arasında doksan yıl içinde aşamalar halinde meydana gelmiştir. Makineleşmeden önce tekstil sanayisi verimsiz, karışık ve düzensizdi ve bu durum bölgeden bölgeye değişiklik gösteriyordu. Tekstil alanında, buhar gücüyle çalışan iplik makineleri ve dokuma tezgâhları gibi icat edilen yeni makinelerle 1815 yılından sonra el tezgâhları yerini bu yeni ve dönemin son teknoloji makinelere bıraktı.

Süleyman söz konusu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

“Çeşitlilik adına tek boyutluluğu sunan modanın ortaya çıkışı, XIV. Yüzyıl Burgonya saray yaşamına dayandırılrsa da Fransız İhtilalı ve Sanayi Devrimi'nin gerçekleşmesi olarak kabul edilebilir. Burjuva sınıfının hem saraydan hem de halktan farklı olma arzusuyla tasarımcılığının doğması, Fransız İhtilalı'nın getirdiği özgürlükler ve Sanayi Devrimi'yle başlayan seri üretim modayı tetiklemiştir”(SÜLEYMAN Fidan, 2011:100).

Fransız İhtilalı'na doğru ulus ekonomisindeki başarısızlık, sınıflar arasındaki gittikçe artan uyuşmazlık, halkın ayrıcalıklı kesime duyduğu öfke ve memnuniyetsizlik artmış, aristokrasi ve zengin sınıfa karşı olan devrimciler alt sınıf kesimin giyimini kendilerine uyarlamışlardır. “Sans-culotte” tarzıyla devrimciler; ipek çorap ve kısa pantolon yerine uzun pantolon ve salaş ceketler giyerek sadeliğe ve özgürlüğe vurgu yapmak istemişlerdir. Şehirli gençler giyilen bu uzun pantolonlar yaşanan dönemle ilgili siyasi bir anlam ve önem kazanmıştır.

Sanayi Devrimi'nin başlangıcıyla öncelikle Avrupa'da olmak üzere Dünya'da birçok gelişme olmuştur. Bu değişimler; iş hayatından, sanata, edebiyata, sosyal ilişkilere ve şehirlerin planlamasına ve mimarlığa ve moda kadar birçok alanda kendini göstermiştir.

Bu devrim, makineleşmeyi getirmiştir, bu yüzden de önemli yerleşim alanlarına ve enerji kaynaklarının olduğu yerlere fabrikalar kurulmuştu. Bununla beraber; nüfus bu bölgelerde çoğalmış ve yoğunlaşmıştı. Kapitalistler ile işçiler arasındaki yeni ilişkilerle beraber şehirler ticaret merkezlerine dönüşmüştü.

Kapitalizm, şehirlerin üretim merkezi haline gelmesiyle işveren ve işçi sınıflarını da oluşturmaktaydı bu da insan ilişkilerinin temel olarak ayrışmasına sebep olmuştu.

Kapitalizm'den sonra radyo, telgraf ve telefon gibi kitle iletişim araçlarının ortaya çıkmasıyla, her türlü düşünce ya da değişiklik kişilere aktarılmıştır. Teknoloji hızla ilerleme kaydetmiş ve toplumları kapitalist düzenin gerektirdiklerine uygun bir ortam hazırlamıştı. Bu iletişim ağıyla birlikte toplumlar da birleşmişti. Dolayısıyla; beğeniler ve gelişmeler halklar arası aktarılmış ve tüketime ivme katılmıştı. Kitle iletişim araçlarının artmasıyla tüketim de artmıştı. Dış dünyayla ilişki içinde olmak bireyleri aynı düşünce ortamında birleştirmişti. Bunun da önemli bir etkeni modadır. Giyim kuşam modası büyük kitleler yaratmış bu da toplumlar arasında büyük bir hızla yayılmıştı.

Teknolojinin ilerlemesi modada eşitliği sağlamıştı. Seri üretimin artmasıyla düşünceler şekillenmiş ve giyim artık bireylerin hayat tarzını ifade etmesiyle olmuştu. Bireyler artık sınıflar olarak değil giyim tarzıyla farklarını ortaya koymuşlardı. Bu nedenle giyim tarzı ve moda bir iletişim aracı haline gelmişti.

Sanayi devriminin başlangıcıyla büyük kitleleri hedef alan Batı, her topluma ve her millete ayrı üretim yapmayı fazla maliyetli bulduğu için, ortak bir üretim

yaparak maliyeti düşürmeyi hedeflemişti. Bu da kapitalizmi esas alıp, tüm milletleri bir birine benzeterек tek tipleştirmeyi hedef almıştı. Bu da seri üretim için geniş Pazar anlamına gelmekteydi.

Hazır giyim sanayinin gelişmesi, modern moda sistemi için bir devrim olarak nitelendirilmektedir.

Özüdoğru hazır giyimin geçmişini şu sözleriyle ifade etmiştir:

“Dikiş makinesinin geliştirilmesi, savaşlar nedeniyle antropometri biliminin gelişmesi, üretimin sivil atölyelere kayması olguları hazır giyimin gelişmesinde, önemli adımlar atılmasını sağlamış; zanaatsal üretime dayalı ve kişiye özel olarak üretim yapan haute couture sektörü ile hazır giyim sektörü arasında bir rekabet doğmuştu” (ÖZÜDOĞRU Şakir, 2013: 217).

5. SONUÇ

Bu çalışma üç ana başlık altında incelenmiştir. Genel hatlarıyla başından başlamak gerekirse; giyinmenin ilk sebebi olarak iklim şartlarını gösterebiliriz. Çeşitli farklı nedenlerle başlayan giyinme ihtiyacı; kişinin dünya görüşünü, sosyal statüsünü, düşüncelerini hatta psikolojisini etkilemiştir.

Moda'nın genel hatlarına baktığımızda, gerçekte Fransız İhtilalı'ndan sonra başladığını söyleyebiliriz. Fransız İhtilalı'na kadar kişilerin giyimi belli sosyal sınıflara göre ayrılmaktaydı.

Tarihte giyim kültürüne baktığımızda; Antik Mısır, Antik Yunan ve Bizans Dönemi'nde giyim kuşam kültürüne baktığımızda giyim kültürlerinin yaşadıkları coğrafi koşullara, buldukları coğrafyanın verimliliğine ya da hangi ürünler yetiştirdiklerine göre değiştiğini görüyoruz. Osmanlı tarihi giyim kültürüne baktığımızda ise çok geniş bir yelpazeye karşılaşıyoruz. Öyle ki Osmanlı sarayı giyim tarzı ve modası günümüzde hala etkisi göstermektedir. Geçmişten günümüze ışık tutmakla kalmaz aynı zamanda dünya modasına da ışık tutar. Osmanlı sarayında dikilen ve giyilen kadın giysileri birçok modacıya ilham kaynağı olmuş ve hala da olmaktadır.

Dünya göçlerine baktığımızda; tüm göçlerin insan kültürlerine ve giyim kuşamlarını etkilediğini görüyoruz. Ortaçağ'da göçlerle birlikte gelişen bir oluşum olan ipek yolu ticareti, Doğu ve Batı arasında kültürel bir alışveriş olmasına neden olmuştu. Bu da Doğu Batı arasındaki giyim kuşam kültürünü de etkilemişti.

Modanın yıllara göre değişimini incelediğimiz zaman her geçen gün dünya modasının etkilendiğini görüyoruz. 1920'li yıllarda I. Dünya savaşı bitmiş ve halk ağır savaş yıllarının etkilerini yaşıyordu. Daha sonra Kapitalizm'in gündeme gelmesiyle şehirleşme ve zenginlik artmıştı. Bu durum para, hızlı değişim ve hızlı üretimi de beraberinde getirdi. Bu yenilikler özgürlük getirmesiyle beraber kişilerin giyimine de yansımıştı. 1930'lu yıllarda Batı'da olduğu gibi Türkiye'de de ekonomik kriz vardı bu yüzden giyimde sadelik söz konusuydu. 1940'lı yıllarda II. Dünya Savaşı'ndan dolayı Avrupa'da, Amerika'da ve Türkiye'de darlık, yokluk ve zorluk

çekiliyordu. Bu dönemde her türlü israftan kaçınılmıştı. Amerika ve Avrupa'da bu durum yasalarla belirlenmişti çünkü giyim sanayisi savaşın olumsuz etkilerinden şiddetli bir biçimde etkilenmişlerdi. 1950 yıllarında birçok Avrupa ülkesi gibi Türkiye'de savaş sonrasında ekonomik sıkıntılar çekmiş ve Amerika'nın Marshall Yardımından yararlanmıştı. Böylelikle Türk toplumu Amerikan yaşam tarzı ve modasıyla tanışmış olmuştur. Yüzyıllardır Batılı ve Avrupalı olmaya çalışan Türk toplumu bu kültürün etkisinden kurtulmuş ve Amerikan kültürü ve yaşam biçiminin etkisi altına girmişti. Teknolojinin iyice ilerlemesiyle, toplum ve kitleler televizyonun baskın etkisiyle giyim stillerinde değişimler yaşamaya başlamışlardı. 1960'lı yıllarda Türkiye'de eşit hakların ve sosyal düzenin sorgulanmaya başlanmıştı. İç göçler ve işsizlik sebebiyle yeni koşullar oluşmuş, hızlı sanayileşme, sanatsal ve toplumsal değişim ve gelişmeler söz konusu olmuştu. 1970'lerde Türkiye'de kültürel ve siyasal değişiklikler yaşanıyordu; bu durum toplumda farklılaşmayı ortaya çıkarmıştı. Bu çarkın ortasında ise gençler vardı. 1971'deki askeri darbeye bilinçlenen toplum; işçi sınıfı ve öğrenciler arasında farklı ideolojik düşüncelerle ayrılmıştı. Ülkede iç savaş varmışçasına çatıdan sağ-sol düşünceli öğrenciler; kendi ortak kültürlerini ve ortam giyim tarzlarını oluşturmuşlardı. Bu yıllarda giyim tarzları aynı zamanda kişilerin siyasal görüşlerini de temsil ediyorlardı. 1980'ler gösteriş, çılgınlık ve uçarılık çağı olarak anılır. Büyük aksesuarlar, çarpıcı renkler, vücut hatlarını gösteren dar kıyafetler, taytlar ve omuz vatkalılarıyla kabarık saçlar 80'ler modasının temelini oluşturmuştu. 1990'lı yıllarda işsizliğin, savaşın, küreselleşmenin, medya ve teknolojinin gelişmesi toplumları büyük ölçüde etkilemişti. Kumaş teknolojisinin gelişmesiyle birlikte yeni ve farklı moda akımları doğmuştu. Bu yıllarda giyim konusunda esneklikler olmuştu.

Tezin son bölümüne baktığımızda genel hatlarıyla modanın kapitalizmle iç içe olduğunu görüyoruz. Moda kavramı kapitalizmin unsurlarından biridir çünkü moda herkes tarafından bilinen, kabul edilen ve sürekli kendini yenileyen bir kavramdır. Kapitalizmin varoluşuyla beraber moda kavramı tamamen değişmiştir. Kapitalizmin geniş üretim yelpazesi; yeniliklere açık ve serbest moda kavramını da beraberinde getirdi ve her gelen yenilik moda kavramını da değiştiriyordu. Moda;

Fransız İhtilalı'nda aristokratların alt sınıflarla kendileri arasında ayırıştırma aracı olarak kullanılmıştır. Sanayi Devriminde ise kapitalistler modayı tüketimi hızlandırma ve artırma aracı olarak görürken, toplumları da tek tipleştirmeyi hedeflemişlerdi. Bunun sebebi; seri üretimi hızlandırmaktı. Tüketimin sürekliliği için modanın sürekli değişmesi esas kuraldır. Sürekli değişim seri üretimi bu da seri tüketimi getirir. Bu tüketim kavramı da ancak moda ile sağlanır.

Tüketim kültürünün egemen olduğu kapitalist bir toplumdaki temel amaçlardan biri; üretilen malların elden çıkarılabilmesi amacıyla kişilerin daha fazla istemelerini sağlamaktır. Yani; ihtiyaçların yaratılması, çeşitlendirilmesi ve yönlendirilmesi gerekmektedir. Bu doğal süreçte; tüketim kültürünün egemen olduğu bir toplumda, yeni ürünlerin ve her sene yeni bir moda ortaya çıkmasıyla beraber sahip olunan ürünlerin artık modası geçmişti. Doğal olarak kişiler yenilere yönelirler ve bu daha fazlası olarak bir döngü haline gelir. Sonuç olarak; bu döngü var oldukça kapitalist sistemde moda olgusu da var olmaya ve gelişmeye devam edecektir. Giderek artan üretime paralel olarak tüketimin de artırılması gerekmektedir. Bu nedenle yeni ihtiyaçların yaratılması gerekmektedir bu nedenle moda yenilenmeli, kendini tekrar etmeden sürekli geliştirmelidir. Böylece kapitalizmin gerektirdiği gibi sürekli bir tüketim olacaktır.

Sonuç olarak görüyoruz ki; giyinme ihtiyacı insanoğlunun varoluşundan itibaren söz konusudur. İnsanlar, kültürler, toplumlar ve kişiler bu olguyu gün geçtikte değiştirip geliştirmişlerdir. Fransız ihtilalı ve sanayi devriminin gündeme gelmesiyle başka bir olguya ve kalıba giren moda kavramı; kapitalizm olgusuyla birlikte dünyayı her yönden etkileyen bir oluşum olmuştur.

6. KAYNAKLAR

Kitaplar

Bauman, Z. (2006). *Küreselleşme: Toplumsal sonuçları*. (A. Yılmaz, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Bauman, Z. (2005). *Bireyselleşmiş toplum*. (Y. Alogan, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları

Sürelî Yayınlar

Aktepe, Ş. (08-10 Ekim 2012). *Moda ve Tekstil Tasarımı Sürecinde Sanat/Sanatçı İlişkisi*. 1. Uluslar arası Moda ve Tekstil Tasarımı Sempozyumu, s.55-58.

Atav R., Namırtı O. (2011). *İpek Liflerinin Dünü ve Bugünü*. Mühendislik Bilimleri ve Tasarım Dergisi, Cilt:1, Sayı:3, Tekirdağ, s.113.

Büken, O., R. (2005). *El Dokumacılığının ve El Dokuma Tezgâhının Tarihçesi*. Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi, Sayı:8, Erzurum,63.

Ertürk, N. (2011). *Moda Kavramı, Moda Kuramları ve Güncel Moda Eğilimi Çalışmaları*. Eskişehir, Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi. Hakemli Dergisi,7. 1-32.

Hasarlı G., Ocakoğlu N., Kıcıroğlu B. (2010). *XVIII. Ve XIX. Yüzyıl Osmanlı Sarayı Kadın Giysileri Ve Bir Modernizasyon Çalışması*. Gediz Meslek Yüksekokulu- Dumlupınar Üniversitesi- Kütahya, s.1

Kazazi, A. (1999). *Giyim ve Moda*. Tekstil Konfeksiyon Dergisi. İstanbul, Haziran,106, 93

Ormanlar, Ç. (1999). *75 Yılda Değişen Yaşam Değişen İnsan*. Tarih Vakfı "Bilanço 98" Yayın Projesi, Haziran s.43-91.

Özüdoğru Ş. (2013). *Modern Sanat Akımları ve Moda*. Anadolu Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi. İdil Dergisi, 6 (2). S,211-236.

Süleyman F. (2011). *Türk Kültüründe Askeri Giyim- Kuşam ve Asker Modası*. Milli Folklor 23 (92). S.100.

Yanıklar, C. (2010). *Tüketim Kültürü, Kapitalizm ve İnsan İhtiyaçları Arasındaki İlişki Üzerine Bir Tartışma*. Kafkas Üniversitesi, C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, 34 (1), 25-32.

Tezler

Ateşok Atıcı E. (2005). *Babadağ Dokumacılığı ve İlçede Üretilen Düz Dokumaların Bazı Özellikleri*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Gönül, Ş. (2012). *Din ve Moda*. Yüksek Lisans Tezi. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

İnternette Alıntılar

Dönem Kostümü (2010). Erişim Tarihi: 5 Şubat 2015, <http://dönemkostumu.blog.com/tarihsel-değişim-ve-kostum/>

Dünya Bizim (2013). Erişim Tarihi: 3 Ocak 2015, <http://www.dunyabizim.com/>

Gizli İlimler Kütüphanesi (2009). Erişim Tarihi: 12 Ocak 2015, <http://gizliilimler.tr.com/tarihte-giyim-kusam/>

İnsan ve Evren (2011). Erişim Tarihi: 27 Ocak 2015, <http://insanveevren.wordpress.com/2011/04/18/yakin-donemin-onemli-arkeolojik-kesifleri/>

7. ÖZGEÇMİŞ

1989 yılında İstanbul'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini İstanbul Tevfik Fikret İlkokulunda tamamladı. 2006 yılında Lise öğrenimini Nuri Akın Lisesinde tamamladı.

2007-2009 yılları arasında İtalya Milano'da İtalyanca dil eğitimi aldı. 2009 yılında Işık Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Moda ve Tekstil Tasarım Bölümü'nde lisans öğrenimine başlayıp 2013 yılında mezun oldu.

2013 yılında Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Moda ve Tekstil Tasarımı Ana Bilim Dalı Bölümü'nde Yüksek Lisans Öğrenimine başladı ve halen aynı üniversitede yüksek lisans öğrencisi olarak devam etmektedir.

